

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

Environmentální výchova jako součást výchovné činnosti ve školní družině

Bakalářská práce

Autorka: Kateřina Bartoňová
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Bartoňová
Studium:	P14K0304
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	Environmentální výchova jako součást výchovné činnosti ve školní družině
Název bakalářské práce AJ:	Environmental education as a part of educational activities in after-school care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce poukazuje na možnosti realizace environmentální výchovy ve školní družině základní školy a základní školy speciální. V teoretické části nejprve popisují rámcové vzdělávací programy a na ně navazující školní vzdělávací programy pro základní a zájmové vzdělávání a charakterizují environmentální výchovu. Cílem praktické části je vypracování a realizování projektu, zaměřeného na environmentální výchovu žáků společně s jejich rodiči. Projekt dětem a jejich rodičům poskytuje možnost seznámit se s některými metodami, jako je pozorování, využití jeho výsledků pro další činnosti, objevování souvislosti mezi různými jevy v přírodě, poznávání prostředí, ve kterém žijí a získávání k němu kladný vztah. Celkově je zaměřen na podporu vývoje dítěte jako osobnosti žijící v souladu s přírodou.

ČINČERA, Jan. Environmentální výchova. Od cílů k prostředkům. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8. DAŇKOVÁ, Lenka; KULICH, Jiří; TOUŠKOVÁ, Blanka. Škola pro život II. Jak na ekologickou / environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů. Praha: Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, 2009. ISBN 978-80-903345-9-5. HORKÁ, Hana. Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3750-4. ČINČERA, Jan. Environmentální výchova v základním vzdělávání. Doporučené očekávané výstupy, Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-76-2

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce doc. PhDr. Tibora Vojtky, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Tiboru Vojtkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, podnětné připomínky a metodickou pomoc, kterou mi ochotně a trpělivě poskytovala v průběhu přípravy této práce.

Poděkování patří též mým blízkým za podporu a pomoc, kterou mi poskytovali v průběhu celého studia.

Anotace

BARTOŇOVÁ, Kateřina. *Environmentální výchova jako součást výchovné činnosti ve školní družině*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 80 s. Bakalářská práce

Tato bakalářská práce poukazuje na možnosti realizace environmentální výchovy ve školní družině základní školy a základní školy speciální. V teoretické části nejprve popisují rámcové vzdělávací programy a na ně navazující školní vzdělávací programy pro základní a zájmové vzdělávání a charakterizují environmentální výchovu. Cílem praktické části je vypracování a realizování projektu, zaměřeného na environmentální výchovu žáků společně s jejich rodiči. Projekt dětem a jejich rodičům poskytuje možnost seznámit se s některými metodami, jako je pozorování, využití jeho výsledků pro další činnosti, objevování souvislosti mezi různými jevy v přírodě, poznávání prostředí, ve kterém žijí a získávání k němu kladný vztah. Celkově je zaměřen na podporu vývoje dítěte jako osobnosti žijící v souladu s přírodou.

KLÍČOVÁ SLOVA: environmentální výchova, školní družina, projekt

Annotation

BARTOŇOVÁ, Kateřina. *Environmental education as a part of educational activities in after-school care*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 80 s. Bachelor thesis.

This bachelor thesis mentions possibilities of implementation of environmental education in... Elementary school and elementary school for children with special needs.

Theoretical part firstly describes educational programmes, following school educational programmes to them and education by interests after-school care. It also describes environmental education. The goal of practical part of thesis is to work up and implement a project focused on environmental education of students all together with thier parents. The project provides possibility to find out some methods as observing, how to use its outputs for other activities, dicovering relations among different natural phenomonons, observing environment they live ind ale getting positive relation to it. The project is focused on developing child as a personality living in harmony with nature.

Key words: environmental education, after-school care, project

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Bartoňová
Studium:	P14K0304
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	Environmentální výchova jako součást výchovné činnosti ve školní družině
Název bakalářské práce AJ:	Environmental education as a part of educational activities in after-school care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce poukazuje na možnosti realizace environmentální výchovy ve školní družině základní školy a základní školy speciální. V teoretické části nejprve popisují rámcové vzdělávací programy a na ně navazující školní vzdělávací programy pro základní a zájmové vzdělávání a charakterizují environmentální výchovu. Cílem praktické části je vypracování a realizování projektu, zaměřeného na environmentální výchovu žáků společně s jejich rodiči. Projekt dětem a jejich rodičům poskytuje možnost seznámit se s některými metodami, jako je pozorování, využití jeho výsledků pro další činnosti, objevování souvislosti mezi různými jevy v přírodě, poznávání prostředí, ve kterém žijí a získávání k němu kladný vztah. Celkově je zaměřen na podporu vývoje dítěte jako osobnosti žijící v souladu s přírodou.

ČINČERA, Jan. Environmentální výchova. Od cílů k prostředkům. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8. DAŇKOVÁ, Lenka; KULICH, Jiří; TOUŠKOVÁ, Blanka. Škola pro život II. Jak na ekologickou / environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů. Praha: Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, 2009. ISBN 978-80-903345-9-5. HORKÁ, Hana. Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3750-4. ČINČERA, Jan. Environmentální výchova v základním vzdělávání. Doporučené očekávané výstupy, Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-76-2

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.2.2015

Obsah

Úvod	9
1 Historie výchovy k ochraně přírody.....	10
2 Podpora začlenění environmentální výchovy do vzdělávání	15
2.1 Školské dokumenty začleňující environmentální výchovu do edukace	15
2.2 Současné začlenění environmentální výchovy ve vzdělávání	15
2.3 Charakteristika průřezového tématu Environmentální výchova.....	16
2.4 Tematické okruhy průřezového tématu environmentální výchova	18
3 Zájmové vzdělávání	21
3.1 Pojem zájmové vzdělávání a jeho funkce.....	21
3.2 Školní družina a činnost školní družiny.....	21
3.3 Zájmové vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami	22
3.4 Školní vzdělávací program školní družiny.....	23
3.5 Vzdělávací obsah zájmového vzdělávání.....	24
3.6 Environmentální výchova ve školní družině	26
4 Specifika edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.....	27
5 Praktická část.....	31
5.1 Charakteristika školy, ve které bude projekt realizován	31
5.2 Realizace environmentální výchovy na ZŠ a PrŠ Dvůr Králové nad Labem	32
5.3 Charakteristika školní družiny	32
5.4 Cíle a charakteristika projektu.....	34
5.5 Metodika projektu.....	40
5.6 Zhodnocení projektu	72
Závěr	74
Použitá literatura.....	75
Použité internetové zdroje.....	77
Seznam příloh.....	78

Úvod

Pedagog je vlastně takový spisovatel. Do rukou se mu dostává největší poklad, který mu mohou rodiče svěřit, jejich milované dítě. Narodilo se jako čistá kniha a učitel má tu jedinečnou šanci připsat do jeho života několik kapitol. Učí dítě poznávat okolní svět, vychovává a působí na osobnost dítěte, motivuje a zároveň mu dává možnost a prostor pro vlastní realizaci.

Dnešní přetechnizovaný a hektický svět se pomalu vrací k přírodě. Naše generace, a co teprve ty další, potřebují ke svému životu techniku, počítače, mobily, automobily, motocykly, ropu, sociální sítě aj. Naštěstí si už ale uvědomujeme, že bez přírody by lidstvo dlouho na Zemi nepřežilo. A tak musí každý z nás hledat cestu, kterou se ve svém životě vydá, aby naplnil svůj osud, splnil svoje touhy a očekávání a přesto po něm na Zemi zbyla co nejmenší ekologická stopa.

A právě proto jsem si zvolila téma své bakalářské práce „Environmentální výchovu jako součást výchovné činnosti ve školní družině“. Jako vychovatelka a zároveň člověk, který pracuje s dětmi, jsem si vybrala cestu vedoucí děti zpátky k přírodě, chtěla bych se pokusit ukázat našim žákům i jejich rodičům, jak si vážit přírody a zvolit si cestu udržitelného rozvoje.

V teoretické části mé práce jsem se zaměřila na vývoj environmentální výchovy a její zařazení do současného vzdělávacího systému, dále jsem se zabývala zájmovým vzděláváním ve školní družině, podle jakého vzdělávacího programu probíhá, jaké jsou základní principy práce ve školní družině a jak je v tomto systému začleněna environmentální výchova.

Hlavním cílem mé bakalářské práce, který jsem se snažila naplnit v praktické části, bylo předložit návrh projektu environmentální výchovy pro školní družinu, který by pomohl vychovatelům a vychovatelkám školních družin (a nejen jim) zapojit environmentální výchovu do všech činností ve školní družině. Jde o dlouhodobý projekt, konkrétně by se mělo jednat o návrh projektu na celý školní rok, tedy na 10 měsíců. V tomto projektu jsou aktivity zaměřené na poznávání a prohloubení si poznatků o okolním světě, o přírodě a její ochraně. Projekt není vyčerpávající, neboť téma přírody a její ochrany je bezedné. Děti mají získat kladný vztah k přírodě, dále se budu snažit o to, aby si zábavnou formou ověřily a upevnily své znalosti o přírodě a její ochraně a také jde o to zapojit rodiče do společných aktivit s dětmi.

1 Historie výchovy k ochraně přírody

Naše planeta vznikla před 4,7 miliardami let a dlouhá léta si žila svým životem. Objevovalo se na ni velké množství různých organismů, malých i velkých, pomalých i rychlých, čtyřnohých i beznohých a bůh ví ještě jakých. Ale žádný z nich nezanechal na naší planetě takovou stopu jako my lidé. Náš druh se jmenuje *Homo sapiens sapiens*, tedy člověk moudrý či rozumný. Je jen škoda, že se podle svého jména většinou nechováme.

Žijeme ve 21. století a za poslední dvě tisíciletí jsme byli schopni vynaleznout spoustu dokonalých, účinných, rychlých a užitečných věcí, které se postupně začínají obracet proti nám. Žijeme v hektickém a přetechnizovaném světě a jen velmi těžko znovu hledáme cestu k přírodě. Neobejdeme se bez ropy, letadel, automobilů, počítačů, polotovarů a spousty dalších „zbytečných“ nutností. Teď je jen a jen na nás, zda se naší a hlavně dalším generacím podaří přes další rozvoj udržet všechny součásti přírody. V Malém ekologickém slovníčku se píše, že: „...ochrana přírody a krajiny je cílevědomá lidská činnost směřující k uchování přírodních zdrojů...“ (Máchal, 2006, s. 36).

Lidstvo již od nepaměti svým jednáním a chováním poškozuje životní prostředí. Ovšem to, co lidé provedli v posledních dvou stoletích, to je opravdu smutný pohled. Lidská společnost nedokázala odhadnout, co přinese její prudký rozvoj a stále výraznější zásahy do přírody. Od konce 60. let dvacátého století se začaly výrazněji objevovat varovné hlasy a postupně se rozvíjelo ekologické myšlení a chování mezi odborníky a později i laiky. Ale již v dobách dávno minulých můžeme najít spoustu osobností, kterým nebyl osud přírody lhostejný.

Ve 13. století získala krajina v Evropě úplně jiný ráz, který ji pak vydržel až do konce 18. století. Došlo totiž k prudkému rozvoji zemědělství, které bylo hlavním zaměstnáním obyvatel. Půdu pro zemědělství získávali kácením a vypalováním lesů. Začalo se hospodařit trojpolním systémem a i úhor byl tehdy důležitou součástí zemědělského systému, protože sloužil k pastvě dobytka, který se tak postaral o přirozené hnojení. Docházelo také k mýcení lesů z důvodu vzniku vesnic a měst. Společenské poměry a život ve středověku znamenaly další negativní vliv na prostředí a krajinu. (Šlégl, 2010)

Během vlády Karla IV. se staly Země koruny české jedním z nevlivnějších a nejmocnějších států střední Evropy. Tento prudký rozvoj měl ovšem i své negativní stránky a zemědělská produkce dosáhla již tehdy hranice svých možností. V následujícím období došlo vlivem husitských válek k útlumu hospodářství a žádné pozitivní změny v oblasti hospodářství nelze zmínit.

V 16. století došlo k rozvoji velkostatků a vzniku řady podniků, jako byly mlýny, pivovary, doly, hutě, sklárny, lihovary, cihelny atd. Toto budování společně s dalším rozvojem obcí mělo za následek nutnost značných změn okolní krajiny. Měnil se tok vod, budovaly se drobné vodní nádrže a rybníky, vysoušely se bažiny a vznikaly první skládky odpadu. Zemědělství se zaměřovalo na pěstování obilí, ovocnářství, chov ovcí, rybníkářství a pivovarnictví. Začalo se s pěstováním jetelovin, polních pícnin a okopanin, čímž bylo umožněno střídání plodin na jednom místě. Orná půda se tudíž začala využívat nepřetržitě, což mělo negativní vliv na její stav a výkonost.

V 17. století můžeme zmínit jako osobnost historie ochrany přírody Jana Amose Komenského, který ve svém spisu Velká didaktika poukazuje na to, že přírody a přirozených přírodních běhů si musíme nejen vážit, ale také je plně respektovat. Příroda nečiní ve svém vývoji žádných skoků, ale kráčí dopředu postupně a tento proces nepřestane, pokud určité dílo nedokončí. Připodobňoval organizaci školství k jednotlivým ročním obdobím. Všechny metody a prostředky edukace přejal z přírody, která je podle něj tou nejlepší učitelkou. Vyučování má být snadné, zajímavé, výchovné a má rozvíjet nejen rozum, ale i cit a vůli. (Šlégl, 2010)

18. století můžeme charakterizovat jako období zrychleného růstu obyvatelstva, což mělo za následek zvýšenou spotřebu potravin, čemuž se musela přizpůsobit zemědělská výroba. Došlo k opuštění trojpolního systému a přechodu na střídavé hospodářství. Objevují se nové způsoby obdělávání půdy, hnojení a došlo k dalším nešetrným zásahům do krajiny. (Šlégl, 2010)

V roce 1774 provedla tehdy vládnoucí císařovna Marie Terezie velmi rozsáhlou reformu školství. Změnila velmi podstatným způsobem školství v celé Rakousko – uherské monarchii. Důvodem této reformy nebylo jen osvícenské hnutí, ale byla hlavně reakcí na postupný odklon od feudálního uspořádání výroby, která se pomalu přesunovala do manufakturní a strojové výroby. Tento způsob výroby a zemědělství vyžadoval pracovníky alespoň se základním vzděláním. Školský systém byl doplněn o veřejné školy, které by poskytovaly vzdělání veškerému obyvatelstvu. (Šlégl, 2010)

Během 19. století se na našem území obsahově i organizačně formoval školský systém. Mnoho učitelů té doby vycházelo z myšlenek J. A. Komenského. Školy této doby měly přirozeně pozitivní vztah k přírodě, školní výuka neprobíhala pouze v těsných a přeplněných třídách, ale z velké části se realizovala formou věcného učení v okolní přírodě. A od těchto dob můžeme hovořit o tom, že se školy snaží ve svých žácích vzbudit zájem o přírodu a vypěstovat odpovědný vztah k přírodě. Tehdejší trendem bylo připravit žáky na praktický život. Školy ve městech i na vesnicích se věnovaly pěstitelským a chovatelským činnostem. Na školách žáci pod vedením svých učitelů pěstovali květiny, zeleninu a chovali včely apod. (Šlégl, 2010)

Od šedesátých let se začaly objevovat hlasy varující před ničením přírody a dochází k rozvoji ekologického myšlení a chování nejen mezi odborníky, ale i v řadách široké veřejnosti. Začíná se rovněž používat pojem výchova k ochraně přírody. Výchovou k ochraně přírody rozumí Čerňovský „...*nejen seznamování s nejvladnějšími odbornými principy této disciplíny, ale vůbec veškeré poznávání přírody ve smyslu základní biologické složky životního prostředí, člověka a společnosti, vedení v duchu správného nakládání s ní.*“ (Máchal, 2007, s. 3)

K prvopočátkům ekologické výchovy v tehdejší Československu patří také časopisy ABC mladých techniků a přírodovědců a Tramp. ABC je časopis pro mládež, který se už spoustu let vyznačuje vysokou kvalitou obsahu. Časopis Tramp ukazuje jak poznávat a chránit přírodu a být její součástí. (Máchal, 2007)

S prudkým rozvojem ekonomiky v 70. letech došlo ovšem také k výraznému zhoršení stavu životního prostředí. Lidé si už začínají uvědomovat, co přináší necitlivé a nerozvážené ovládnutí přírody. Roste zájem o životní prostředí v celém světě. Výchova k ochraně přírody byla nahrazena termínem výchova k ochraně a tvorbě životního prostředí. Ten mnohem lépe vystihuje komplexnost oblasti výchovy. „*Výchova k péči o životní prostředí zcela logicky vznikla z úžeji zaměřené výchovy k ochraně přírody.*“ (Máchal, 2007, s. 5)

Stále častěji byly činnosti týkající se přírodního prostředí, prováděny formou mimoškolních aktivit, ve školních družinách, při domech dětí a mládeže, stanicích mladých přírodovědců, v rámci letních táborů apod. Ekologickou výchovu tehdejší vláda moc nepodporovala, ale i tak měly některé aktivity velmi dobrou úroveň. Například spolek Junák musel v tomto období ukončit svoji činnost.

Vznikl Svaz ochránců přírody a krajiny, který fungoval pod heslem „Poznej a chraň!“. Tato organizace měla své výstižné desatero, kterým se jeho členové snažili řídit a ochraňovat tak přírodu. Ale i tato organizace musela nuceně ukončit svoji činnost. Nastupující Český svaz ochránců přírody (ČSOP) se věnoval zejména péči o chráněná území, o ohrožené druhy rostlin a živočichů. V tomto období pracovala také komise pro práci s dětmi a mládeží, která kromě výchovné činnosti vydávala také nejrůznější metodické publikace a osvětové materiály. (Máchal, 2007)

V 80. letech se objevují nejen mezi odborníky, ale i širokou veřejností, informace o vážném poškození životního prostředí. Ekologická výchova nabývá v péči o životní prostředí větší význam a je podporována vedením státu. Konference ve Stockholmu v roce 1972 a první mezinárodní Konference o ekologické výchově v roce 1977 v Tbilisi, byly dvěma důležitými mezníky ve vývoji ekologické výchovy. Právě zde byly zformulovány cíle ekologické výchovy. (Jongepier, J., 2009, <http://www.ekovychova.cz/>).

Byl definován a zaveden pojem ekologická výchova, který měl výstižněji definovat orientaci výchovy a poznání. „*Tento pojem je spjat s osobností paní RNDr. Danuše Kvasničkové, CSC., která jej poprvé v roce 1985 použila při obhajobě resortního výzkumu Výchova k péči o životní prostředí na školách všech stupňů.*“ (Máchal, 2007, s. 10)

Další významnou osobou české ekologické výchovy je Mgr. Květoslava Burešová, zakladatelka střediska Chaloupky a nestorka ekologické výchovy. Je autorkou velké řady publikací a pomůcek: „Hurá z lavic do přírody 1-3, Ekologická výchova na ZŠ, Odpady - problém nás všech, Učitelské lístky, Nápadů pro mrňata a škvřnata, Seznamujeme se s léčivými rostlinami, Učíme se v zahradě“ atd. (Máchal, 2007)

Výjimečnou osobností ekologické výchovy v Čechách je Aleš Záveský, který založil první školní rezervaci v Prachaticích. Byl také při zakládání Rady ekologické výchovy a nadace EVA. Je spoluautorem první české rukověti výchovy k ochraně přírody Stezky k přírodě, která obsahuje praktické zkušenosti ze školní i mimoškolní výchovy. (Máchal, 2007)

Z dalších významných osobností věnujících se ekologické výchově se zaslouží uvést ještě například: „*Šimonu Bouzkovou, Hanu Horkou, Jiřího Kulicha, Evu Liškovou, Evu Novákovou, Karla Patočku, Jána Pagáče, Emilii Strejčkovou a Josefa Zeťka. Od všech těchto osobností se máme stále co učit a na co navazovat.*“ (Máchal, A., 2007, s. 11)

Po roce 1989 navázal vývoj ekologické výchovy v mnohém na historii. Dochází k posunu od převážně dobrovolnického pojetí k pevnějšímu zakotvení ekologické výchovy v systému včetně školství, tak i v legislativě. (Jongepier, J., 2009, <http://www.ekovychova.cz/>)

V září 1991 vznikla Nadace ekologické výchovy EVA, která měla napomáhat rozvoji ekologické výchovy. V roce 1996 bylo založeno Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, které má koordinovat práci vzniklých středisek. (Máchal, A., 2000)

Koncem devadesátých let se Ministerstvo životního prostředí od termínu ekologická výchova, který v polovině devadesátých let přijalo usnesení vlády ČR č. 232/92 nazvané ke strategii státní podpory ekologické výchovy v České republice na 90. léta, odklání a zavádí pojem „*environmentální výchova, který je uplatněn ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (dále jen EVVO) přijatém vládou na podzim roku 2000.*“ (Máchal, 2007, s.13)

Také systematické proškolení učitelů, kterému se věnují střediska ekologické výchovy, přispělo k rozvoji environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty v základních školách. V současné době jsou na školách jmenováni a proškolení koordinátoři environmentální výchovy.

Na pomoc učitelům v roce 2000 byla založena Metodika a realizace komplexní

ekologické výchovy M.R.K.E.V. určená základním školám a následně Mrkvička pro školy mateřské. Nyní se rozšiřuje síť škol, která se k těmto metodikám hlásí, spolupracují se Středisky environmentální výchovy a získávají tím materiální i metodickou podporu.

Od září 2007 je na všech základních školách a víceletých gymnáziích povinné zařazení průřezového tématu environmentální výchova do školských vzdělávacích programů. Více v další kapitole.

2 Podpora začlenění environmentální výchovy do vzdělávání

2.1 Školské dokumenty začleňující environmentální výchovu do edukace

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, který zajišťuje dlouhodobý rozvoj environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice je současným základním strategickým dokumentem v oblasti ekologické výchovy. Vznikl v roce 2000 na půdě Ministerstva životního prostředí. Vychází z vládních usnesení, platných právních norem, Státní politiky životního prostředí, mezinárodních závazků, kterými je Česká republika vázána a rovněž z předpisů Evropské unie.

„Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže základních, středních a vyšších odborných škol má poskytovat všem dětem a mladým lidem v průběhu vzdělávání:“

- znalosti, dovednosti a návyky potřebné pro ochranu životního prostředí a pochopení principu (trvale) udržitelného rozvoje,
- podmínky pro integraci znalostí zejména uplatňováním praktické metody výuky
- strukturaci učiva a různými aktivitami ovlivňovat způsob myšlení, rozvíjet samostatnost a tvořivost kontakty s okolím i s odbornou praxí a celkový vývoj osobnosti ve smyslu (trvale) udržitelného rozvoje,
- podporovat spolupráci škol s mimoškolní oblastí – s rodinou, s obcí (veřejnou správou), s podniky (důležité zejména u odborných škol), podporovat aktivní péči o životní prostředí, spolupráci s mimoškolními pracovišti environmentálního vzdělávání a výchovy, s osvětovými a kulturně vzdělávacími zařízeními, se sdělovacími prostředky.“ (Státní program EVVO 2004-2011, s. 15, www.mzp.cz)

Státní program EVVO v České republice má podrobně vypracovaný akční plán, jehož prostřednictvím dochází k jeho plnění. Akční plány se aktualizují každé tři roky.

2.2 Současné začlenění environmentální výchovy ve vzdělávání

Školy a školská zařízení vytvářejí školský systém, který má připravit děti a mládež pro život ve společnosti. Nejvyšší právní normou ČR, nejen pro oblast školství, je Ústava a Listina základních práv a svobod. Dne 7. dubna 1999 vznikl usnesením vlády dokument Národní

program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. „Bílá kniha“, která „...je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu. Má se stát závazným základem, z něhož budou vycházet konkrétní realizační plány rezortu, s přesahem do širší sféry vzdělávání, jak je předpokládají zákony o školství a vládní strategické plánování sociálně ekonomického rozvoje.“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001, s. 7

Za velmi zásadní se dá považovat vznik nových kurikulárních dokumentů, tzv. Rámcových vzdělávacích programů pro jednotlivé stupně škol. Školy si na jejich základě vypracovaly školní vzdělávací plány, podle kterých své žáky vyučují.

Současné pojetí environmentální výchovy se na jednotlivých školách velmi různí. Každá škola k tomuto tématu přistupuje jinak. U žáků by mělo docházet k propojení poznatků z různých oborů a poté tyto zkušenosti použít k řešení environmentálních problémů v praxi. Součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) jsou průřezová témata. V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. Ty mají za úkol reprezentovat aktuální problémy současného světa. Všechna průřezová témata mají jednotné zpracování. Obsahují charakteristiku průřezového tématu a přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka. Obsahy jednotlivých průřezových témat jsou zpracovány do tematických okruhů. (Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013)

2.3 Charakteristika průřezového tématu Environmentální výchova

Pojem environmentální výchova vznikl z anglického termínu environment education, kdy environment znamená životní prostředí a education se chápe široce jako výchova a vzdělávání.

Environmentální výchova „vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince. Umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědeckotechnických, politických a občanských hledisek časových (vztahů k budoucnosti) i prostorových (souvislostí mezi lokálními, regionálními a globálními problémy), i možnosti různých variant řešení

environmentálních problémů. Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků.“ (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 113)

Na plnění průřezového tématu se podílí většina vzdělávacích oblastí. Ve vzdělávací oblasti **Člověk a jeho svět** poskytuje průřezové téma komplexní pohled na okolní prostředí a přírodu. Ve vzdělávací oblasti **Člověk a příroda** jde o pochopení základních přírodních zákonitostí až po složitější funkce ekosystémů ve vztahu k lidské společnosti. **Člověk a společnost** nám pomáhá pochopit souvislosti mezi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálními jevy. Oblast **Člověk a zdraví** se zabývá problematikou vlivů prostředí na vlastní zdraví jedince a celé společnosti. **Informační a komunikační technologie** umožňují naplno využít výpočetní techniku, konkrétně pak internet, na vyhledávání informací o aktuálním stavu životního prostředí. Vzdělávací oblast **Umění a kultura** poskytuje prostor pro zamýšlení se nad vztahy člověka a prostředí a inspiruje k utváření nových hodnot. Poslední oblastí je **Člověk a svět práce**, kde se uskutečňují konkrétní pracovní aktivity ve prospěch životního prostředí.

Nejčastěji bývá environmentální výchova začleněna do výuky přírodovědných předmětů, kde je propojení naprosto zřejmé a logické. Další možností, jak EVVO začlenit do školního vzdělávacího programu, je vytvoření samostatného vyučovacího předmětu. Tato varianta je však velmi obtížná a je zapotřebí zkušeného pedagoga v oblasti problematiky environmentální výchovy. Samostatnému předmětu je nutné vymyslet název, určit časovou dotaci a vytvořit výstupy. Třetí variantou zapracování do školního vzdělávacího programu je formou projektu. Možností projektů je více. Může je jednat o projekt celoroční a celoškolní tedy dlouhodobý nebo pouze třídní a krátkodobý.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí
- vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování
- přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa
- umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí
- ukazuje modelové příklady jednání, která jsou žádoucí i nežádoucí z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje

- napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni
- seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti
- učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů
- učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty
- vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů
- vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti
- podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí
- přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí
- vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí
- vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví

(Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 114)

2.4 Tematické okruhy průřezového tématu environmentální výchova

Environmentální výchova je členěna do tematických okruhů, které mají sloužit k uvědomění si základních podmínek života a odpovědnosti současné generace za život v budoucnosti. Mezi tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova podle RVP patří: Ekosystémy, Základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy životního prostředí a Vztah člověka k prostředí.

Tematické okruhy:

Prvním tematickým okruhem jsou **Ekosystémy**, konkrétně pak les (les v našem prostředí, produkční a mimoprodukční významy lesa), dále pak pole (význam, změny okolní krajiny vlivem člověka, způsoby hospodaření na nich, pole a jejich okolí), značná část je věnována

vodním zdrojům (lidské aktivity spojené s vodním hospodářstvím, důležitost pro krajinnou ekologii), moře (druhová odlišnost, význam pro biosféru, mořské řasy a kyslík, cyklus oxidu uhličitého), tropický deštný les (porovnání, druhová rozmanitost, ohrožování, globální význam a význam pro nás), lidské sídlo, které se dá dále rozčlenit na města a vesnice (umělý ekosystém, jeho funkce a vztahy k okolí, aplikace na místní podmínky) a poslední oblastí je kulturní krajina (pochopení hlubokého ovlivnění přírody v průběhu vzniku civilizace až po dnešek).

Druhý tematický okruh se věnuje **Základním podmínkám života**, kdy první velký celek představuje voda (vztahy vlastností vody a života, význam vody pro lidské aktivity, ochrana její čistoty, pitná voda ve světě a u nás, způsoby řešení), dalším je ovzduší (význam pro život na Zemi, ohrožování ovzduší a klimatické změny, propojenost světa, čistota ovzduší u nás), půda (propojenost složek prostředí, zdroj výživy, ohrožení půdy, rekultivace a situace v okolí, změny v potřebě zemědělské půdy, nové funkce zemědělství v krajině; ochrana biologických druhů (důvody ochrany a způsoby ochrany jednotlivých druhů); ekosystémy – biodiverzita (funkce ekosystémů, význam biodiverzity, její úroveň, ohrožování a ochrana ve světě a u nás), energie (energie a život, vliv energetických zdrojů na společenský rozvoj, využívání energie, možnosti a způsoby šetření, místní podmínky), přírodní zdroje (zdroje surovinové a energetické, jejich vyčerpatelnost, vlivy na prostředí, principy hospodaření s přírodními zdroji, význam a způsoby získávání a využívání přírodních zdrojů v okolí)

Třetí tematický celek zastupují **Lidské aktivity a problémy životního prostředí**, mezi které patří zemědělství a životní prostředí, ekologické zemědělství; doprava a životní prostředí (význam a vývoj, energetické zdroje dopravy a její vlivy na prostředí, druhy dopravy a ekologická zátěž, doprava a globalizace), dalším problémem je průmysl a životní prostředí (průmyslová revoluce a demografický vývoj, vlivy průmyslu na prostředí, zpracovávané materiály a jejich působení, vliv právních a ekonomických nástrojů na vztahy průmyslu k ochraně životního prostředí, průmysl a udržitelný rozvoj společnosti), velmi důležitou část celku jsou odpady a hospodaření s odpady (odpady a příroda, principy a způsoby hospodaření s odpady, druhotné suroviny), ochrana přírody a kulturních památek (význam ochrany přírody a kulturních památek; právní řešení u nás, v EU a ve světě, příklady z okolí, zásada předběžné opatrnosti; ochrana přírody při masových sportovních akcích), jak se měnila krajina (krajina dříve a dnes, vliv lidských aktivit, jejich reflexe a perspektivy) a velmi důležité dlouhodobé programy zaměřené k růstu ekologického vědomí veřejnosti (Státní program EVVO, Agenda 21 EU) a akce (Den životního prostředí OSN, Den Země apod.)

Čtvrtým a zároveň posledním tematickým celkem je **Vztah člověka k prostředí**. Tento celek zastupují témata, jakými jsou: naše obec (přírodní zdroje, jejich původ, způsoby

využívání a řešení odpadového hospodářství, příroda a kultura obce a její ochrana, zajišťování ochrany životního prostředí v obci - instituce, nevládní organizace, lidé) náš životní styl (spotřeba věcí, energie, odpady, způsoby jednání a vlivy na prostředí); aktuální (lokální) ekologický problém (příklad problému, jeho příčina, důsledky, souvislosti, možnosti a způsoby řešení, hodnocení, vlastní názor, jeho zdůvodňování a prezentace), prostředí a zdraví (rozmanitost vlivů prostředí na zdraví), nerovnoměrnost života na Zemi (rozdílné podmínky prostředí a rozdílný společenský vývoj na Zemi, příčiny a důsledky zvyšování rozdílů globalizace a principy udržitelnosti rozvoje, příklady jejich uplatňování ve světě, u nás). (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013, s. 114)

3 Zájmové vzdělávání

3.1 Pojem zájmové vzdělávání a jeho funkce

V publikaci Pedagogika volného času je pojem zájmové vzdělávání definován takto:

- „*probíhá mimo povinné vyučování,*
- *probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,*
- *je institucionálně zajištěná,*
- *uskutečňuje se převážně ve volném čase.*“ (Pávková J. a kol., 2008, s. 37)

Z výše uvedených bodů vyplývá, že zájmové vzdělávání má svoje určitá pravidla, která musí každý pedagog dodržovat. Pojem zájmové vzdělávání se však netýká pouze školních družin. Mezi nejčastější zařízení, která zajišťují náplň volného času dětí a mládeže patří: školní družiny a školní kluby, střediska pro volný čas dětí a mládeže, domy dětí a mládeže (DDM), základní umělecké školy (ZUŠ) a různé spolky a sdružení.

3.2 Školní družina a činnost školní družiny

Školní družina slouží výchově, vzdělávání a rekreaci žáků a zároveň je také místem, kde děti nejen zaměstnaných rodičů tráví velkou část dne, a proto by neměla být pouze čekárnou na příchod rodičů.

Školní družiny jsou zřizovány podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. Jejich činnost se dále řídí vyhláškou MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. U dětí se zdravotním postižením platí, že „*je-li oddělení tvořeno pouze účastníky se zdravotním postižením, je nejvyšší počet účastníků v oddělení shodný s nejvyšším počtem žáků ve třídě zřízené pro žáky se zdravotním postižením*“ (vyhláška MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů)

Cíle zájmového vzdělávání (Holejšovská, 2009):

- Podporovat u žáků osvojování si strategie zájmového vzdělávání a motivovat je pro celoživotní úspěšnost.

- Vést žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů.
- Vést žáky k všestranné a účinné komunikaci.
- Rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých.
- Podporovat žáky, aby se projevovali jako samostatné, svobodné a zodpovědné osobnosti.
- Vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací.
- Podporovat žáky v aktivním rozvoji a ochraně fyzického, duševního a sociálního zdraví.
- Pomáhat žákům poznávat a rozvíjet své schopnosti i reálné možnosti a jejich uplatňování
- V souladu s nabízenými činnostmi zájmového vzdělávání podporovat u žáků smysl pro poznávání a rozvoj schopností a jejich reálného uplatnění.

3.3 Zájmové vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Žáci s postižením mají často potíže s budoucím pracovním uplatněním, a proto se pro ně stává volný čas nejvýznamnějším prostorem pro rozvoj osobnosti a specifických schopností (Pávková, 2003).

Podstatnou úlohu v zajišťování péče o žáky s mentálním postižením mají školní družiny. Mezi hlavní funkce těchto zařízení patří zejména zajišťování bezpečnosti a sociální péče o děti prostřednictvím různých zájmových činností. Hlavní význam školních družin spočívá zejména v zajištění komplexní péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Samozřejmě musíme mít neustále na paměti, že péče o děti s mentálním postižením vyžaduje nejen profesionální přístup vychovatelů, ale také přizpůsobení jednotlivých zájmových aktivit možnostem dítěte.

3.4 Školní vzdělávací program školní družiny

Od roku 2005 se do vzdělávací soustavy zavedl systém kurikulárních dokumentů. Obsah a cíle vzdělání v nich mají společenský charakter. Vývoj a změny ve společnosti se odrážejí v požadavcích na úroveň individuálního rozvoje osobnosti v dané společnosti. Současná koncepce vzdělání klade „*důraz, jak na obsahovou, tak na formální stránku vzdělání. V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je toto pojetí ještě více akceptováno.*“ (Nelešovská, 2005, s.20)

Pro školní vzdělávací programy jsou vymezeny i „*konkrétní cíle vzdělávání, délka a formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončení vzdělání, popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.*“ (Zákon č. 561/2004 Sb., §5, odst. 2.)

Zákon sice nestanovuje, kdo by se měl podílet na koncepci a zpracování ŠVP družiny, ale je vhodné, aby ředitel spolupracoval především s vychovateli nebo vychovatelkami, kteří jsou většinou nejlépe obeznámeni s možnostmi využití družiny, s tím, co jim dovolují jejich schopnosti a jaké klíčové kompetence chtějí u žáků nejvíce rozvíjet. Také je přínosem, pokud na tvorbě ŠVP družiny spolupracují i třídní učitelé žáků, kteří do družiny dochází. A to především z důvodu systematického doplňování školního vyučování činností školní družiny. Z toho vyplývá, že podněty a inspiraci při zpracování ŠVP družiny by měl pedagogickým pracovníkům poskytnout obzvláště ŠVP školy, ke které družina náleží, a to za účelem obohacení obsahu vzdělávání ve škole i ve školní družině. (HÁJEK, B. a kol., *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*, s. 11.)

Shrnutí dle Hájka:

- **legislativní hledisko:** podle Školského zákona je ŠVP povinným a závazným pedagogickým dokumentem pro školy i školská zařízení
- **pedagogické hledisko:** ŠVP také popisuje, jakým způsobem působit na žáky, aby dokázali ve svém volném čase co nejvíce rozvíjet klíčové kompetence a uměli ho tak co nejlépe a co nejefektivněji využít; v cílech ŠVP družiny se také odráží i podmínky, ve kterých je činnost družiny provozována, a proto není vůbec vhodné opsat program z jiné školní družiny, která má jistě své výchozí podmínky pro výchovnou a vzdělávací činnost odlišné
- **evaluační hledisko:** ŠVP stanovuje kritéria, jakými se bude hodnotit pedagogická

činnost, která nemusí být hodnocena pouze zřizovatelem zařízení, ale také rodiči, vychovatelkami nebo samotnými žáky.

- **společenské hledisko:** ve družině se vychovatelky nevěnují pouze poskytování sociálních služeb, ve smyslu hlídání dětí, ale rodiče požadují od družiny i systematické rozvíjení zájmů, schopností a dovedností svého dítěte v rámci volného času.

3.5 Vzdělávací obsah zájmového vzdělávání

Činnosti ve školní družině vycházejí ze ŠVP – školní družina. Vzdělávací obsah zájmového vzdělávání ve školní družině je realizován prostřednictvím sebeobslužné činnosti, přípravy na vyučování a zájmové činnosti: rekreační, odpočinkové, přírodovědné, pracovní-technické, esteticko-výchovné. Výše uvedené činnosti jsou rozvrženy do pevného týdenního rozvrhu. Obsah zájmového vzdělávání je zpracován do měsíčních tematických plánů. Týdenní plán činností školní družiny respektuje zásadu pestrosti programu zájmových činností, ale přihlíží i k potřebám a přáním žáků. Žákům je stanoven určitý pracovní režim, ale zároveň jim je ponechána možnost volby činností. Program zájmových činností plní nejen funkci odpočinkovou a rekreační, ale také funkci výchovně-vzdělávací.

Odpočinkové a rekreační činnosti

Odpočinková činnost následuje po činnostech, které žáky unavují, tzn. po sportovních činnostech, vycházkách a po skončení vyučování, aby žáci načerpali nové síly. Mezi odpočinkové činnosti patří poslech pohádek, četba, DVD projekce, rozhovory, vyprávění, práce s počítačem a hry podle volby žáků. Odpočinkové činnosti mají nezastupitelnou úlohu u žáků s mentálním postižením. Úkolem těchto činností je nejen odpočinek samotný, ale zároveň naučit žáky, jakým způsobem lze správně odpočívat.

Činnost rekreační je zaměřena na dostatečný pohyb a pobyt venku podle ročních období. Pořádají se soutěže, pohybové hry všeho druhu, různé míčové hry (např. BOCCIA), v zimním období sáňkování a bobování, pobyt v tělocvičně atd.

Zájmové činnosti

Zájmové činnosti rozvíjejí osobnost žáka, umožňují seberealizaci, rozvoj pohybových dovedností a poznání. Jsou zařazeny jako kolektivní nebo individuální činnost, organizovaná

nebo spontánní aktivita. Jedná se o činnosti esteticko-výchovné, přírodovědné a pracovně technické.

Zájmová činnost přírodovědná probíhá především formou vycházek za poznáváním krás přírody, ale i přírody poničené a také řeší úkoly, kterak přírodu chránit. Žáci si o přírodě povídají, učí se ji poznávat a chránit. Prostřednictvím zájmové činnosti přírodovědné se daří velmi efektivně začlenit environmentální výchovu. Žáci se zapojují do různých ekologických soutěží a projektů, zúčastní se exkurzí a výletů.

Pro rozvoj estetického vnímání a rozvoj jemné motoriky mají nezastupitelnou úlohu činnosti esteticko-výchovné. Žáci mohou uplatnit svůj talent a mohou uplatňovat dovednosti získané ve škole. Tyto činnosti patří mezi velmi oblíbené. Patří sem zpěv a hra na různé hudební nástroje, modelování, malování, příprava jednoduchých pokrmů, tvoření z různých materiálů. Ve výtvarných činnostech se zabývají mnoha náměty – roční období, pohádka, rodina, kamarádi aj. Volba výtvarných technik je velmi rozmanitá. Jako příklad uvádím temperové barvy, které jsou velmi osvědčené. Další techniky, které se využívají, jsou: kresba tuší, barvy na sklo, barvy na textil, techniky obtiskování, batikování, kresba voskovým pastelem aj. Žáci se tak učí pracovat s různými nástroji, ať jsou to nůžky, jehly, kuchyňské náčiní či jednoduché dílenské nářadí. Výrobky se dají využít jako dárky pro rodiče k Vánocům, ke Dni matek nebo také do domova důchodců, dětských domovů a center, do školek atd.

Při pracovně-technické činnosti se žáci snaží získat základní a praktické pracovní dovednosti a návyky při práci s dostupným materiálem a vytvářet si pozitivní vztah k práci a racionální, odpovědný a tvořivý postoj k vlastní činnosti a jeho kvalitě. Svou zamýšlenou praktickou činnost na úrovni svého věku naplánovat, organizovat, vybrat vhodný materiál, pomůcky a nástroje, připravit si pracovní desku a logicky přemýšlet o nejvhodnějším pracovním postupu. Rozlišovat a pojmenovat druhy zpracovávaného materiálu a s ním také hospodárně zacházet. Provádět přiměřené základní praktické činnosti s drobným materiálem. Děti se při pracovně-technické činnosti seznamují s různými materiály, jejich tvarem, barvou, povrchem, učí se rozlišovat materiál přírodní a technický, seznamují se základními nástroji a pomůckami, s jejich účelem, způsobem použití a jejich vlastnostmi. Nejčastěji používaným materiálem je: vlna, bavlnky, textil, korálky a knoflíky, různé krabičky od potravin, přírodní materiály, luštěniny a obiloviny, modelína aj.

Velká část času je věnována sebeobslužným činnostem. Žáci se učí samostatnému oblékání, správnému stravování, základům hygieny, udržování pořádku apod. Učí se zvládat bezpečnostní předpisy při pohybu na frekventovaných ulicích.

Své místo v zájmové činnosti má samozřejmě i příprava na vyučování. Ta zahrnuje základy čtení, vyprávění podle obrázků i podle přečteného a slyšeného textu, základy psaní a pravopisu, prohlubování matematických představ v praktických činnostech (hry na obchod, práce na PC, počítání předmětů), didaktické hry k procvičování vlastivědy a přírodovědy. V rámci zájmového vzdělávání ve školní družině se žáci pravidelně seznamují s prací na počítači.

3.6 Environmentální výchova ve školní družině

Ve školní družině se uskutečňují zájmové činnosti, které chápeme jako „*cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností.*“ (Pávková, 2008, s. 92) Děti školního věku mají rády vše živé a tento zájem lze využít k „*formování pocitu morální odpovědnosti za ochranu přírody a k vytváření správných postojů k životním hodnotám.*“ (Pávková, 2008, s. 95)

Jak jsem již výše zmínila, velký prostor pro realizaci environmentální výchovy, vidím v zájmové činnosti přírodovědné. Možností, jak realizovat EVVO je spousta. Jako příklad uvádím:

- výlety, besedy, projekty
- jednodenní akce typu Den Země, Den stromů a Den vody
- pěstitelské práce
- tematické sbírky: použité tonery, víčka od PET lahví, vybité baterie, brýle pro Tibet aj.
- specializované zájmové útvary – rybářství
- pozorování rostlin a živočichů – Jaro ožívá (sledování přiletu jednotlivých druhů ptáků z teplých krajin)
- projekt Recyklohraní – sběr použitých drobných elektrospotřebičů
- projekt Na zelenou – vyhledání nebezpečných míst v okolí školy a návrh změny
- návštěvy útulků, záchranných stanic pro opuštěná zvířata
- spolupráce se zoologickými nebo botanickými zahradami
- péče o rostliny ve třídách a v areálu školy
- estetická výzdoba školy – použití přírodních materiálů

4 Specifika edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Edukace, tedy výchova a vzdělávání, je i v rámci intaktní populace sám o sobě velmi náročný proces, který musí zohledňovat specifika každého jedince, osobnost pedagoga, vlivy prostředí a organizace výuky, materiální a finanční zabezpečí výuky apod. O to náročnější je tento proces u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kdy je nutno brát v potaz specifika každého handicapu a upravit proces edukace tak, aby vyhovoval v maximální možné míře všem žáků.

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami většinou potřebují takový způsob výuky, který se jejich učitelé a vychovatelé neměli příležitost v minulosti naučit a měli s ním jen malou zkušenost. Obvykle se tyto děti označovaly spíše medicínskými nebo psychologickými diagnózami, jako např. mozková obrna nebo specifické poruchy pozornosti a další.

Není to tak dávno, co děti s mírnými či velkými speciálními potřebami byly umístovány do ústavů a na veřejnosti se objevovaly jen zřídka. Často pak byly pro své okolí objektem posměchu a neporozumění. Tyto děti měly pouze základní práva a nebyla jim ponechána žádná zodpovědnost a důstojnost. Jejich schopnosti a dovednosti byly podceňovány a nebyly vlastně pokládány za plnohodnotné lidské bytosti s vlastní důstojností a individualitou.

Naštěstí tyto doby již pominuly a dnes je úkolem edukace žáků se specifickými potřebami maximální rozvoj schopností a dovedností, co největší samostatnost těchto žáků a příprava na plnohodnotné začlenění do společnosti.

Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se uskutečňuje pomocí různých podpůrných opatření, kterými se rozumí speciální metody, postupy, formy a prostředky výuky, kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky, speciální učebnice a předměty speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogiko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka. Jejich charakter se odvíjí zásadně od speciálních potřeb žáka. (Vítková, 2004)

Výchova a vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami je velmi náročná na osobnost pedagoga, který by měl být zkušený, ale otevřený moderním přístupům a metodám. Měl by se průběžně vzdělávat a sledovat novinky v této oblasti, aby mohl svým žákům poskytnout plnou podporu ve vzdělávacím a výchovném procesu.

Také vhodné úpravy prostředí a vybavení pomůckami má velký význam pro úspěšnou edukaci těchto žáků. Nejde teď o pouhou bezbariérovost, ale o možnost vhodné strukturalizace prostředí na jednotlivé oblasti určené pro různé aktivity, což je velmi důležité pro zdárnou

edukaci žáků s poruchami autistického spektra. Prostředí by mělo být pro žáky samozřejmě bezpečné, motivující a příjemné. Pedagogizace prostředí a použití vhodných vizualizačních pomůcek vytvoří pedagogicky podnětné prostředí pro žáky s mentální retardací.

Pro žáky s narušenou komunikační schopností je v rámci úprav prostředí důležité využití různých forem augmentativní či alternativní komunikace tak, aby se v prostředí cítili bezpečně a vždy měli možnost využít preferovaný způsob komunikace pro vyjádření aktuálních pocitů a potřeb. Narušená komunikační schopnost se promítá především do psychické a sociální oblasti. U těchto jedinců se mohou objevovat problémy v sebepojetí, komunikaci a sociální interakci. Narušená komunikační schopnost se vyskytuje u velkého počtu dětí mající potíže s edukací v základní škole. Předpokladem pro úspěšné zvládnutí obsahu vzdělávání je logopedická intervence. Navíc pro úspěšnou integraci do školního zařízení je nutné snížit počet žáků ve třídě, zajistit individuální přístup speciálního pedagoga atd. (Klenková in Vítková, 2004)

Edukace všech skupin s jednotlivými handicapem vyžaduje odlišný přístup a jiné druhy podpůrných opatření, a proto se v následujících odstavcích budu věnovat jednotlivým skupinám žáků s různými postiženími a specifikům jejich vzdělávání.

Specifika ve vzdělávání žáků tělesně postižených jsou dána rozsahem omezení jejich pohybu. Gruber a Lendl chápou tělesné postižení jako „*přetrvávající nebo trvalé nápadnosti v pohybových schopnostech se stálým nebo značným vlivem na kognitivní, emocionální a sociální výkony. Příčinou je poškození podpůrného nebo pohybového aparátu nebo jiné organické poškození*“. Edukace žáků s tělesným postižením má své zvláštnosti, je potřeba respektovat žákovy komunikační a společenské problémy, potíže se sebeobsluhou, pohybem či dopravou. (Vítková, 2004)

U žáků s mentálním postižením je důležitá především volba vhodných metod, forem výuky, pomůcek atd. Černá upozorňuje, že „*stanovení adekvátní definice mentální retardace, která by vyhovovala všem odborným a zároveň různorodým aspektům, není stále vyřešeno, i když je v současné době k dispozici velké množství definic od nejstručnějších, vyjadřujících pregnantně podstatu tohoto syndromu, až k definicím popisným, zahrnujícím též klasifikaci a symptomatologii*“. (Černá a kol. 1995, s. 8)

Černá se přiklání k definicím, které vydala Světová zdravotnická organizace a mentální retardaci definuje takto: „*pod heslem mentální retardace se rozumí celkové snížení intelektuálních schopností osobnosti postiženého, které vzniká v průběhu vývoje a je obvykle provázeno nižší schopností orientovat se v životě. Nedostatek adaptivního chování se projevuje ve zpomaleném, zaostávajícím vývoji, v ohraničených možnostech vzdělávání a nedostatečné sociální přizpůsobivosti, přičemž se uvedené příznaky mohou projevovat samostatně nebo*

v různých kombinacích.“ (Černá a kol. 2008, s. 79) V edukaci žáků s mentálním postižením se v posledním desetiletí využívá trendu humanizace, integrace a inkluze. Současně je edukace vnímaná jako celoživotní proces, jehož základy spočívají v rodině, tak jako u výchovy ostatních vrstevníků. (Pipeková in Vítková, 2004)

Velmi specifickou skupinou jsou děti s poruchou autistického spektra. U nich je narušena především oblast sociálních vztahů, komunikace a chování. Specifickými rysy jejich osobnosti bývá neschopnost společenské interakce, komunikace a omezenost a stereotypnost zájmů (Švarcová 2000). Edukace osob s PAS musí respektovat nejen vývojové opoždění, ale i velmi velkou rozmanitost projevů. Poruchy autistického spektra patří mezi ta postižení, která vyžadují soustavnou péči po dobu celého života. Pro rodiče i pedagogy byl vypracován TEACCH program, který není přesným návodem jak pracovat s osobami s autismem, ale slouží jako model strategie výuky dětí s PAS. Je založen na třech základních principech. Jsou to individuální přístup, hodnocení a strukturované prostředí s vizuální podporou.

U dětí s PAS je velmi důležitý individuální přístup. Každé z nich má jinou výši mentální úrovně, projevy autistických symptomů, temperament, způsob komunikace, percepční schopnosti, schopnost koncentrace a další. (Richman 2006).

Stejně důležité jako individuální přístup je také vhodné strukturování prostoru, které osobám s PAS velmi zjednodušuje život, protože dítě s autismem nedokáže tak dobře zpracovávat vnější podněty, třídit informace na podstatné a nedůležité a vyhodnocovat situace. Žák s PAS nechápe abstraktní pojmy, dokáže pochopit jen to, co vidí. Okolní svět tak pro ně představuje nepředstavitelný chaos, který často vede ke stresu a úzkostem. (Thorová, 2006)

Nejdůležitějším prvkem edukace žáků s PAS je vizualizace. Vizuální podpora je pro ně augmentativním systémem, který kompenzuje spoustu základních problémů, jež autismus přináší. Abstrakce je pro žáky s PAS nepochopitelná. Fotografie a obrázky umožňují snadnější pochopení, usnadňují komunikaci a zvládání změn. Díky nim se žáci s PAS stávají samostatnějšími. (Thorová, 2006)

U žáků s poruchami chování a emocí se mění především jejich kognitivní a socializační vývoj. V chování těchto dětí se často odráží neadekvátní úroveň aktivity, narušení pozornosti, neschopnost sebeovládání a extrémní citové reakce. Tito jedinci mívají problémy s respektováním sociálních norem a udržením přijatelných sociálních vztahů. (Vágnerová 2012).

Specifika vývoje žáků zdravotně znevýhodněných jsou následkem přímého poškození centrální nervové soustavy, jejího nepřímého ovlivnění v podobě mimořádného zatížení organismu a náhlé změny životní situace. Vývoj osobnosti těchto dětí ovlivňují postoje rodičů k jejich nemoci, mnohá omezení, která ji doprovázejí, a časté pobyty v různých zdravotnických

zařízeních. Často se u nich projevuje zvýšená dráždivost a nepřiměřené reakce (Matějček 2001).

Vývoj osobnosti sociálně znevýhodněných žáků je specificky ovlivněn především nepříznivými vlivy rodinného či sociokulturního prostředí. Specifické rysy osobností těchto žáků vyplývají z neuspokojení všech základních potřeb, z nedostatku zkušeností, jazykových kompetencí či nesprávné orientace ve společnosti (Vágnerová 2000).

5 Praktická část

5.1 Charakteristika školy, ve které bude projekt realizován

Budova školy se nachází v Přemyslově ulici a je stará více než 110 let. Vzhledem ke svému stáří postupně přestala vyhovovat provozu školy. V roce 1990 začala její celková rekonstrukce a dokončena byla o tři roky později, kdy žáci mohli opět usednout do školních lavic. Ke dni 1. 1. 2006 byla škola přejmenována na Základní školu a Praktickou školu. Jejím zřizovatelem je Krajský úřad Královéhradeckého kraje.

V současné době probíhá výuka v těchto třídách: třídy základní školy pro děti s poruchami učení, dvě třídy základní školy speciální a třídy praktické školy dvouleté. K Základní škole a Praktické škole ve Dvoře Králové nad Labem patří tři detašovaná pracoviště. První z nich je Výchovný ústav Husův domov, kde jsou umístěni klienti, kteří již povinnou školní docházku ukončili. Chlapci jsou připravováni na výkon jednoduchých činností v oblastech praktického života. Výuka zde probíhá dle učebního plánu a obsahuje povinné, nepovinné a volitelné předměty. Druhým zařízením je Poklad v Bílé Třemešné, pro který platí stejná kritéria jako pro Husův domov. Poslední pracovištěm, které náleží k Základní škole a Praktické škole Dvůr Králové nad Labem, jsou Barevné domky Hajnice (dříve Ústav sociální péče Hajnice). Zde jsou klienti s těžkým nebo kombinovaným postižením, za kterými je nutno dojíždět, jelikož nejsou schopni, vzhledem ke svému těžkému postižení, školu pravidelně navštěvovat. Učební plány nejsou diferencovány dle jednotlivých ročníků. Klade se velký důraz na individuální přístup ke klientovi, na jeho schopnosti a dovednosti.

1. 9. 2007 vešel v platnost pro školu ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM - EDA pro základní vzdělávání žáků. Od září 2010 se vzdělávání podle nového ŠVP týká rovněž žáků základní školy speciální - žáků se středně těžkým mentálním postižením, těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami a autismem.

Součástí ŠVP EDA jsou průřezová témata, která reprezentují okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým prvkem, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

5.2 Realizace environmentální výchovy na ZŠ a PrŠ Dvůr Králové nad Labem

Environmentální výchova, jako průřezové téma, je v základním vzdělávání začleněna přímo do ŠVP, důraz je kladen především na cvičení v přírodě. Environmentální výchova je též realizována prostřednictvím projektů a doplňujících školních akcí. Škola zařazuje do vzdělávání na 1. stupni všechna průřezová témata, která nejsou obsažena v každém ročníku. Průřezová témata je možné využít jako integrační součást vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů v podobě seminářů, kurzů a projektů. Právě jeden z mnoha projektů, který škola realizuje a jehož zaměření koresponduje s tématem environmentální výchovy představuje tato práce.

5.3 Charakteristika školní družiny

Ve škole jsou dvě oddělení školní družiny (I. a II. oddělení). Kromě svých samostatných tříd má školní družina k dispozici místnost k relaxaci a odpočinku, odbornou učebnu s počítači, knihovnu, tělocvičnu, zahradu a cvičnou kuchyň. Školní družina je vybavena pomůckami, materiály, didaktickými hrami, technikou a odpovídá počtu dětí, jejich věku a míře zdravotního postižení. Kapacita školní družiny je 24 žáků. Jedná se o žáky s poruchami učení, lehkým a středně těžkým mentálním postižením, žáky s autismem a kombinovaným postižením.

Činnosti ve školní družině vycházejí ze školního vzdělávacího programu EDA-ŠD. Vzdělávací obsah zájmového vzdělávání ve školní družině je realizován prostřednictvím přípravy na vyučování a zájmové činnosti: rekreační, odpočinkové, přírodovědné, pracovní-technické, esteticko-výchovné.

Všechny činnosti školní družiny jsou přizpůsobeny věku, stupni postižení, schopnostem a individuálním potřebám žáků. Žáci se ve školní družině učí základům sebehygieny a udržování pořádku. Všichni mají možnost v případě potřeby relaxovat v místnosti k tomu určené. Zde mají k dispozici relaxační bazén s míčky, možnost poslechu relaxační hudby a hlavně jsou zde oproštěni od rušivých vlivů, které žáky s určitým druhem postižení často rozruší.

Jak bylo již zmíněno, školní družinu tvoří dvě oddělení. Projekt byl realizován v I. oddělení, které navštěvuje 12 žáků. 8 chlapců a 4 dívky. Družinu navštěvují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve školním roce 2016/2017 dochází do oddělení 8 chlapců a 4 dívky, věkově se jedná o dva žáky prvního ročníku základní školy, dva žáky druhého ročníku základní školy a jednoho žáka základní školy speciální, tři žáci třetího ročníku základní školy a jednoho

žáka třetího ročníku základní školy speciální, jednoho žáka čtvrtého ročníku základní školy, jednoho žáka pátého ročníku základní školy a jednoho žáka základní školy speciální.

Níže uvádím kompletní seznam žáků včetně jejich stručné charakteristiky. Z důvodu ochrany osobních údajů uvádím u každého dítěte pouze křestní jméno, které ale neodpovídá skutečnosti.

Maxim a Dominik – jedná se o jednovaječná dvojčata, která navštěvují první ročník. Oba chlapci mají diagnostikované závažné poruchy řečové komunikace, ADHD a poruchy učení (dyslexii a dysgrafii)

Tomáš a Patrik – zde se jedná o dva romské bratry, navštěvující druhý ročník. Starší Patrik měl odklad školní docházky, proto navštěvuje stejný ročník jako jeho mladší bratr Tomáš. Oba chlapci mají diagnostikované lehké mentální postižení.

Josef – žák druhého ročníku základní školy speciální s odkladem školní docházky o jeden rok. Chlapec má diagnostikovanou středně těžkou mentální retardaci a těžké poruchy chování.

Michal – jedná se o žáka třetího ročníku, starší bratr dvojčat Maxima a Dominika. Stejně jako jeho bratři i on má závažné poruchy řečové komunikace a poruchy učení (dyslexii, dysgrafii a dyskalkulii).

Veronika – žákyně třetího ročníku, která má diagnostikované lehké mentální postižení

Jindřich – žák třetího ročníku základní školy, který má diagnostikované poruchy učení (dysgrafii, dyslexii)

Filip – žák třetího ročníku základní školy speciální, který má diagnostikovaný dětský autismus

Kateřina – žákyně čtvrtého ročníku s odkladem školní docházky, která má diagnostikované lehké mentální postižení.

Eliška – romská dívka, která má diagnostikované těžké poruchy chování a poruchy učení (dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie)

Daniel – žák pátého ročníku základní školy speciální, který má diagnostikované středně těžké mentální postižení a epilepsii. Školu navštěvuje i jeho bratr, který je v 10. ročníku základní školy speciální, stejně jako Daniel má diagnózu středně těžká mentální retardace.

5.4 Cíle a charakteristika projektu

Cílem projektu je zprostředkovat dětem nejen nové poznatky a dovednosti, které se týkají přírody a obecně životního prostředí. Dalším neméně důležitým bodem je snaha o rozvoj senzitivity u dětí, radost z poznávání a objevování, chuť učit se novým věcem a utvářet si pocit odpovědnosti za své chování, ukázat jim, co přírodě škodí, co prospívá, co je zcela přirozené. Projekty dávají dětem prostor k tvořivosti, spolupráci v různých formách, k vnímání prostřednictvím všech smyslů a především nenásilnou formou zapojí do činnosti všechny děti. Při práci ve skupině jsou děti nuceni k vzájemné spolupráci mezi sebou, k hledání různých řešení a k pomoci jeden druhému, aby bylo možné dosáhnout stanoveného cíle.

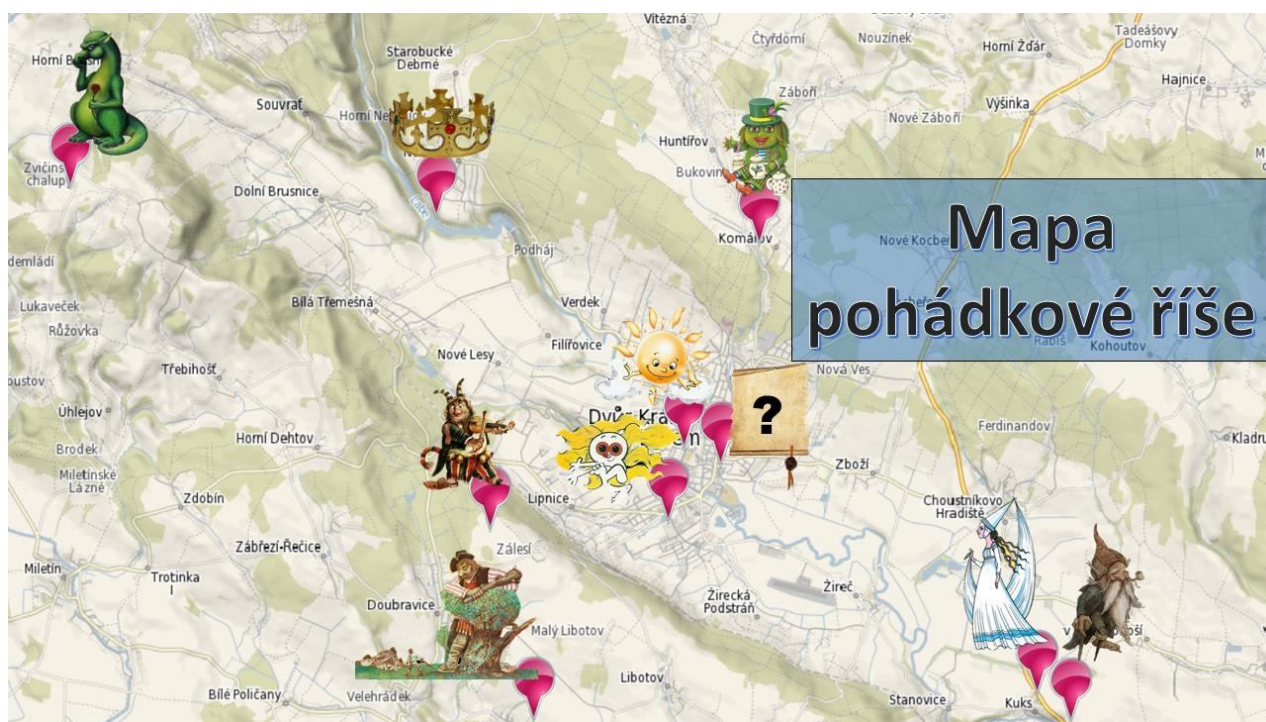
Navrhovaný projekt je souborem aktivit, které jsou určeny pro žáky základní školy a základní školy speciální, konkrétně pak pro žáky prvního stupně. Uváděné činnosti jsou řazeny do deseti samostatných celků podle jednotlivých měsíců v souladu se školním rokem. Každý celek je svázán s motivační pohádkou (O sluníčku, O drakovi na Zvičině, Bílá paní na Kuksu, Čertův hrad, Trpaslíci ze starého lesa, O vodníku Aloisovi, Dopis Zemi, Bitva o lesní říši, Obří láska a Ohnivý mužíček). Všechny uvedené pohádky se pojí s okolím města Dvora Králové nad Labem. Činnosti, které jsou v projektu uváděné, se zaměřují především na rozvoj environmentální citlivosti dětí formou pozorování, vnímání prostřednictvím všech smyslů a tvořivých činností. Děti se, pomocí motivačních pohádkových příběhů, seznamují s různými ekologickými problémy, které se kolem nich vyskytují. K pohádkám byla vytvořena mapa s pohádkovými postavami, která sloužila jako motivace pro žáky (viz. obr. 1). Mapa byla umístěna ve zvětšeném formátu ve školní družině, kde jsme po splnění každého tematického bloku označili konkrétní místo vlaječkou. Tato mapa sloužila k následné zpětné vazbě. Mapa může být chápána jako edukační pomůcka, která má větší prostor k využití v rámci několika vzdělávacích oblastí (např. místopis, historie regionu atd.)

Co se týče organizačních forem projektu, střídají se práce skupinové s individuálními, práce ve třídě školní družiny, na školní zahradě, v lese, v přírodě, práce s rodiči aj. Výukové metody jsou realizovány především formou vyprávění pohádkových příběhů, rozhovorů s dětmi, besed, názorných ukázek a praktických činností (práce s přírodninami, výtvarným materiálem, pomůckami, pokusy, práce dle zadání). Materiální pomůcky jsou velmi rozmanité, pro představu uvádím tyto: přírodniny (kůra stromů, listy, větvičky, větve, různé plody, skořápky ořechů, kamínky, semena bylin), výtvarné potřeby (voskovky, tempery, vodové barvy, pastely, křídly, pastelky, fixy, štětce, lepidlo, papír aj.), nůžky, pracovní rukavice, mini paňník aj.

Projekt je chápán jako rámcový a jeho podobu lze modifikovat s ohledem na potřeby konkrétní školy a dětí, které ji navštěvují. Například jednotlivé kapitoly projektu lze motivovat libovolně s využitím i jiných pohádek na základě charakteristiky konkrétní cílové skupiny. V našem projektu využijeme jako motivaci pohádky s tématy, která jsou naší cílovou skupinou považována za atraktivní a vycházejí z podrobné znalosti dané skupiny dětí.

Při realizaci projektu environmentální výchovy je důležité reagovat flexibilně a zařazovat také aktuální témata, která reagují na aktuální situaci. (Např. reagujeme na aktuální zprávy z médií, na situace vzniklé na vycházkách s dětmi, aktuálně řešený problém ve škole atd).

Podstatné je také počítat s tím, že kolektiv dětí ve školní družině je značně proměnlivý. Během školního roku se tak může stát, že do skupiny přibude nový žák nebo naopak některé děti odejdou.

Obr. 1. Mapa pohádkové říše

Projekt respektuje cíle stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (VÚP Praha, 2007).

Kompetence:	Na konci základního vzdělávání žák:
KOMPETENCE K UČENÍ	<ul style="list-style-type: none"> • vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení • vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě • operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy • samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti • poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich
KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	<ul style="list-style-type: none"> • vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností • vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému • samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy • ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů • kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí
KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ	<ul style="list-style-type: none"> • formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu • naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje • rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění • využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem • využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi
KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ	<ul style="list-style-type: none"> • účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce

	<ul style="list-style-type: none"> • podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá • přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají • vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty
KOMPETENCE OBČANSKÁ	<ul style="list-style-type: none"> • respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí • chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu • rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka • respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit • chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti
KOMPETENCE PRACOVNÍ	<ul style="list-style-type: none"> • používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky • přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot • využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření • orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení

V rámci realizace projektu environmentální výchovy vycházíme také z cílů a indikátorů EVVO podle Broukalové a kolektivu (2011). V naší škole nám tento dokument je nápomocen především v prvních dvou oblastech, jejichž nedílnou součástí je i environmentální senzitivita. Následující tabulka přehledně představuje jednotlivé rámcové cíle oblastí Vztah k přírodě a Vztah k místu. Doplňuje je o vysvětlující komentář, který umožňuje přesnější pochopení rámcových cílů a naznačuje také možné způsoby evaluace programů environmentální výchovy, zaměřených na naplňování těchto cílů. (Broukalová a kol., 2011)

Vztah k přírodě (Broukalová et al., 2011)

Rámcový cíl	Vysvětlující komentář (je nutno brát pouze jako ilustrativní a indikativní výklad)	Orientační příklady možností ověření, popř. indikátorů (co je například možné vyhodnocovat a jakým nástrojem)
Potřeba kontaktu s přírodou.	<ul style="list-style-type: none"> - Zájem vyhledávat kontakt s přírodou a trávit v ní volný čas. 	<ul style="list-style-type: none"> - Množství volného času tráveného v přírodě (dotazník, rozhovor, portfolio). - Analýza výpovědí o subjektivním prožívání vztahu k přírodě (rozhovor, volný text, obrazová reflexe).
Schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím.	<ul style="list-style-type: none"> - Připravenost pro kontakt s přírodním prostředím, aby se člověk v přírodě zbytečně nebál, neštilil se jí a neprožíval kontakt s přírodou jako nepohodlný (zbavení pocitu strachu, odporu apod.). 	<ul style="list-style-type: none"> - Chování jedince či skupiny v přírodě (strukturované pozorování). - Znalost principů pobytu v přírodě (dotazník).
Citlivost k přírodě.	<ul style="list-style-type: none"> - Všímavost vůči dění v přírodě. - Schopnost vyjádřit vlastní prožitek přírody – slovní, písemné, dramatické, výtvarné, apod. vyjádření osobního zážitku z přímého kontaktu s přírodou. - Vnímavost k potřebám živé přírody. 	<ul style="list-style-type: none"> - Reflektivní zachycení prožitku přírody – např. jak se v něm objevuje příroda, co z přírody, v jakém kontextu (rozhovor, ústní, písemná či obrazová reflexe) - Kvalita péče o živý organismus (strukturované pozorování, rozhovory). - Znalosti a dovednosti pro kontakt s živými tvory (dotazník).
Reflexe různých pohledů na přírodu, postojů k ní a ujasňování si vlastních hodnot a postojů.	<ul style="list-style-type: none"> - Reflexe různých hodnotových a etických pohledů na přírodu. - Vědomí různosti postojů vůči přírodě. - Schopnost analýzy hodnotových systémů - jak se projevují v konkrétních situacích a jak ovlivňují osobní postoje. - Vyjádření vlastních hodnot ve vztahu k přírodě. - Ocenění významu přírody pro život člověka. 	<ul style="list-style-type: none"> - Schopnost přiřadit k určitému postoji možné hodnotové východisko (test, rozhovor). - Schopnost vyjádřit vlastní postoje a hodnoty k danému problému (analýza volného textu, eseje, rozhovor).

Vztah k místu (Broukalová et al., 2011)

Rámcový cíl	Vysvětlující komentář (je nutno brát pouze jako ilustrativní a indikativní výklad)	Orientační příklady možností ověření, popř. indikátorů (co je například možné vyhodnocovat a jakým nástrojem)
Znalost místa, jeho jedinečnosti a schopnost interpretovat jej v souvislostech.	<ul style="list-style-type: none"> - Schopnost popsat, čím je určité místo jedinečné, jak v něm funguje propojení společnost-příroda, jak se místo proměňovalo v závislosti na různých faktorech, jaké jsou citlivé složky prostředí v místě, jak se místo odráží v kultuře, příbězích apod. 	<ul style="list-style-type: none"> - Znalost významných míst v krajině, místních příběhů (test, portfolio, rozhovor). - Úroveň percepce (místní) krajiny (mentální mapy, rozhovor, esej).
Vědomí sounáležitosti s místem a regionem a pocit zodpovědnosti za něj.	<ul style="list-style-type: none"> - Schopnost popsat, proč je pro mě dané místo důležité, jaké lokality v něm mám rád, co se mi v něm líbí/nelíbí, co pro místo můžu udělat, jaké problémy místa vnímám. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ochota trávit v lokalitě volný čas (dotazník). - Vztah k místu (dotazník, rozhovor, esej, volný text, obrazová reflexe). - Ochota zapojit se do akcí na ochranu či zkrášlování lokality (dotazník, sledování účasti na akcích).

5.5 Metodika projektu

Téma č. 1: O sluníčku

Cíl: zvládnout základní pracovní dovednosti, schopnost spolupráce s více dětmi, naučit se dodržovat zásady bezpečnosti práce

Rámcové cíle: vědomí sounáležitosti s místem a regionem a pocit zodpovědnosti za něj, přesvědčení o vlastním vlivu na předcházení a řešení problémů životního prostředí

Klíčové kompetence: *kompetence občanské* - chrání své zdraví, uvědomuje si význam zdravého životního stylu, podílí se na ochraně životního prostředí

kompetence sociální a personální - respektuje pravidla práce v týmu a svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce

kompetence pracovní - má vytvořen pozitivní vztah k manuálním činnostem

kompetence komunikativní - spolupodílí se na utváření pravidel komunikace

Zájmová činnost: přírodovědná, pracovní-technická

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – schopnost spolupráce při společné činnosti

pracovní vyučování – seznámení se zahradnickým náčiním

tělesná výchova – pohyb na čerstvém vzduchu

český jazyk – seznámení s knihou Planeta

informatika – tvorba plakátu na téma

ekosystémy

Forma: skupinová

Pomůcky: ochranné rukavice, pracovní oděv, zahradní nářadí, pytle na tříděný odpad, kompostér

Časová dotace: 2 hodiny

Motivace:

Bylo nebylo, mezi Zámeckým vrchem a Čertovými hrady, v Království českém, v hrabství pána z Kuksu, nacházelo se malé královské město. V tom městě měli všechno, co obyčejně ve městě bývá. Náměstí, radnici, kostel, kašnu, šatlavu, park, hradby, čtyři hospody, dvě pekařství, řeznictví, hotel a samozřejmě školu. V tom městě měli všechno, co obyčejně ve městě bývá, jenomže tohle nebylo obyčejné město. Bylo to město, kde nic nefungovalo tak, jak má. Na náměstí se procházely slepice a překračovaly koňské koblíhy, hodiny na radnici byly rezaté a už několik let stály, voda v kašně byla plná žabince, v šatlavě spal opilý ponocný, takže zloděje nikdo nehlídal, o park se nikdo nestaral, takže kdyby se v něm chtěl někdo procházet, potřeboval by mačetu, aby si prosekal cestu jako v džungli, z hradeb padaly kameny, tak tak, že nikomu nespady na hlavu, hospody měly pořád zavřeno a když náhodou otevřely, hostinský ředil pivo vodou z kašny, pekař vstával až po obědě, takže ráno neměl kdo upéct housky ke snídani, řezník si nevychoval psa, takže klobásky a uzenky mu sežral jeho alík a v hotelu měly sice pokoj i s ramínky ve skříni, ale také se štěnicemi v posteli. Zkrátka město bylo plné lenochů, nepořádníků a darmošlapů. A že jsem se ještě nezmínila o škole? To proto, milé děti, že škola za zmínku vůbec nestojí. Darma o ní mluvit! Škola byla totiž plná zlobivců, uličníků a kazisvětů, většina učitelů radši utekla za hranice království, ředitelka skončila v blázinci a školník měl takový strach z žáků, že se radši nechal dobrovolně zavřít do šatlavy a hrál s ponocným karty. V téhle škole se na hodinu nezvonilo – zvonek by totiž v řevu dětí nebyl stejně slyšet a na vstupních dveřích byla přibytá cedule s nápisem: Přijmeme krotitele divoké zvěře.

Kdokoliv, kdo šel kolem školy, nebo kdo by dokonce našel odvalu vejít dovnitř, by řekl, že nikde na celém světě by se nenašli zlobivější žáci. Ale bohužel by se mýlil... Jednoho teplého zářijového dne sluníčko sedělo na obláčku, svítilo a shlíželo dolů na děti, které po prázdninách poprvé mířily přes dvorské náměstí do školy. Spolu s nimi tam mířili i dva noví žáci – Pidima a Pimpara. Pidima a Pimpara byli žáci třetí třídy, ovšem Pidima už potřetí a Pimpara popáté. Vzhledem k tomu, že už je na žádné jiné škole nechtěli, přestoupili právě na školu zlobivců. A ve škole se začaly dít věci. Hned první školní den Pidima rozbil dvě okna, vypil vodu z vázy na kytky a kytkou poté vodu zajedl. Pimpara vytahal Kropáčkovou za copy, kousnul Jílka do prstu a houbu na tabuli hodil ve školní jídelně kuchařce do hrnce s gulášem. A tak to šlo dál od desítky k pěti. Když se k řádění Pidimy a Pimpary přidaly postupně všechny děti, nezbylo brzy nic, co by ještě ve škole šlo rozbít nebo zničit. Parta kazisvětů proto začala ničit okolí školy.

Jeden den to odnesly macešky v truhlíku za oknem, další den zlámaly jabloni v sadu tři větve, jindy zase házel kameny po holubech v parku. Když ukopali muchomůrkám v lese kloboučky, rozbili vlaštovkám hnízdo, házeli jablka po psech a přivazovali kočkám plechovky na ocas, nemohlo se na to sluníčko dále dívat. Rozhodlo se proto, že zajde za obzor a nad městem, kde se děti tak ošklivě chovají, už nikdy nevyjde.

A tak toho dne padla na Dvůr noc už odpoledne a druhého dne už ráno nepřišlo. Všude byla tma a chlad. Lidé v celém městě byli nešťastní, protože bez tepla a světla se jim žilo nedobře. Všichni z města zpytovali svědomí a rozhodli se jít sluníčko poprosit, aby zase vyšlo na oblohu. Dokonce i Pidima s Pimparou, se zmrzlou nudlí u nosu. Jenomže sluníčko jim neodpovídalo. Celé město se sešlo na radnici, kde se řešilo, jak si sluníčko znovu udobřit. Až jeden moudrý stařeček řekl to, co nikdo jiný asi nechtěl vidět. Že se sluníčko zkrátka už nechtělo koukat na to, jak to s jejich městem vypadá, a že jedinou šancí jak sluníčko pozvat zpátky, je dát všechno do pořádku.

A jak navrhnul, tak se stalo. Od toho dne byli všichni jako vyměnění. Poctivě pracovali, uklízeli, byli k sobě slušní. Brzy se město změnilo k nepoznání, a když se sluníčko rozhodlo, že na tu změnu musí přijít podívat, osvítilo Dvůr v celé jeho kráse. Takový pohled se sluníčku samozřejmě moc líbil, a proto nad městem svítí každý den. Ovšem pod podmínkou, že už nikdy nebude město v nepořádku a nikdo z lidí se nebude chovat ošklivě k přírodě kolem nich. A ptáte se, co se stalo s Pidimou a Pimparou? Tak se báli tmy, která by znovu nastala, že už nikdy nikomu a ničemu neublížili. Školu dokončili se samými jedničkami a stali se hlavními královskými zahradníky. A protože od té doby chodí do školy ve Dvoře Králové jen hodné děti, na které se sluníčko rádo dívá, má škola právě sluníčko ve znaku. A také jako připomínku, protože co kdyby...

Postup: seznámení dětí s motivací, která se týká úklidu v okolí školy

vhodně zvolené pracovní oblečení

příprava pracovního nářadí

úklid v okolí školy

úklid pracovního nářadí

Hodnocení: respektování pravidel práce v týmu

navazování a udržování vztahů se svými vrstevníky

Téma č. 2: O drakovi na Zvičině

Cíl: uvědomit si důležitost stromů v životním prostředí člověka, spolupráce rodiny se školou

Rámcové cíle: porozumění významu ekologických dějů a zákonitostí pro život člověka

Klíčové kompetence: *kompetence pracovní* - zvládá základní pracovní dovednosti, operace a postupy, rozšiřuje své komunikační schopnosti při kolektivní práci

kompetence sociální a personální – respektuje práci v týmu

kompetence k řešení problémů - vede k hledání různých variant řešení problémů, promýšlí a plánuje řešení problému

kompetence komunikativní - hájí svůj názor na věc

Zájmová činnost: rekreační, přírodovědná, esteticko-výchovná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – naše nejznámější stromy

český jazyk – krátké tematické texty – stromy

pracovní vyučování – práce s přírodninami

výtvarná výchova – listy - malba na textil, zapouštění barev

Forma: skupinová

Pomůcky: papír, nůžky, lepidlo, tavná pistole, přírodniny (listy, mech, ořechy, žaludy, kaštiny), pracovní oděv, drak

Časová dotace: měsíc říjen, téma se váže ke Dni stromů, který připadá na 20. 10.

Motivace:

1 8. dubna 1756
Za dvacet let, po které pravidelně píšu tento deník, mi žádný dopis neudělal nikdy takovou radost jako psaní, které mi dnes doručila moje věrná sova Sněženka. Byla to odpověď na můj dopis starostovi města Dvora Králové nad Labem v dalekých Čechách:

Vážený pane starosto,

Dovoluji si obrátit se na Vás co neuctivěji s prosbou o laskavé svolení ke studijní cestě na Vaši školu. Již mnoho let věnuji veškeré své úsilí studiu a popisu vzácných druhů draků. V rámci své práce jsem studijně pobýval v Transylvánii, na Komodských ostrovech, v Ohňové zemi i na mnoha zajímavých místech. Dosud jsem však neměl tu možnost setkat se na vlastní oči s křížencem maďarského trnoocasého draka a české sedmihlavé saně, který, jak je mi z dostupných zpráv známo, uhnízdil se nedaleko Vašeho města na vrchu Zvičinském.

S úctou

profesor Vědoslav Pochopil

Ústav pro studium bájných zvířat

Mezinárodní škola čar a kouzel Krásnohůlky

Netrpělivě jsem otevřel obálku a dychtivě začal číst odpověď, ve které stálo:

Velevážený pane profesore,

Zprávy, které se k Vám donesly, jsou vskutku pravdivé. Pravdou jest, že na kopci zvičinském, uhnízdil se před nedávnem zvláště agresivní a velmi nebezpečný exemplář křížence draka. Jedná se o mladého, cca. 20letého samce, který je velmi agresivní a trápí okolní sedláky, kterým působí obrovské škody na majetku. Potěšení z Vaší ctěné návštěvy bylo by na straně naše města. Ocenili bychom pak nejen prostudování zmíněného zvířete, nicméně i pomoc s jeho ochočením, neboť mnoho slovutných mistrů kouzelnického řemesla pokusilo se marně tohoto draka zkrotit. Nepovedlo se to ani profesorce Magice Wizardové z Bradavic ani profesorovi Ivanu Rasputinovičovi Drackému z čarodějnické školy v Krualu.

V neposlední řadě, o setkání s Vámi pak projevila zájem ředitelka zdejšího ústavu pro studium kouzelníků se speciálními schopnostmi, paní Uragánie Vášnivá.

S pozdravem

Politikus Uchytil

Starosta města Dvůr Králové nad Labem

Je to tedy pravda! Skutečně budu mít vysněnou možnost setkat se na vlastní oči se zvičinským drakem!

25. dubna 1756

Dnes jsem se konečně dočkal! Nastal den odjezdu do Čech. Vyzbrojen studií o vývoji dractva ve střední Evropě, svou sadou kouzelných hůlek, ve kterých nechyběla ani má speciální hůlka s ebonitu a s jádrem z baziliščí krve, a kufrem plným kouzelných lektvarů jsem nasedl do vlaku. Na nástupišti pět a tři osminy jsem stál sám, což svědčí o tom, že se do toho zapomenutého kraje nikomu nechce. Já se ale nebojím. Jdu vstříc velkému dobrodružství....

27. dubna 1756

Dvůr Králové je téměř liduprázdné město. Je zde cítit strach z draka téměř z každého centimetru. A není to jediná věc, která je cítit. Člověk nemusí být zvláště citlivý, aby postřehl, že vzduch je doslova přesycený sírou a puchem spáleniny. Na Zvičinu jsem ještě neměl možnost se podívat. V příšeří večera jsem ale na obzoru zahlédl v dálce šlehat plameny. Rozhodně musí patřit tomu nejdivočejšímu drakovi, kterého jsem kdy spatřil. Večer mě ještě čeká večere s ředitelkou Vášnivou a starostou Uchytilem. Již zítra ale budu moci studovat ten nejzajímavější objekt na světě.

28. dubna 1756

Člověk by se někdy neměl těšit moc, aby byl ušetřen zklamání. Má první expedice na Zvičinu dopadla fiaskem. Sotva jsem se přiblížil na úpatí kopce, zakryl slunce obrovský stín. Znenadání jsem zjistil, že to drak vycítil moji přítomnost a začal bránit své teritorium. Jen tak tak jsem uskočil jeho ničivému ohnivému plamenu, který chrlil z tlamy. Vytáhl jsem pohotově hůlku a vykřikl „experiodus“, ale tlaková vlna mě odhodila a hůlku jsem si zlomil. Celé mé vystoupení nakonec skončilo útekem, abych si zachránil holý život.

29. dubna 1756

Ani dnes se mi nedařilo lépe. Znovu a znovu jsem se pokoušel přiblížit k drakovi. Jeho běsnění je doslova devastující. Disponuje tak obří silou, že jen mávnutí jeho křídlem dokáže pokácet statný les. Jakékoliv jeho zařvání vytvoří tak obrovskou tlakovou vlnu, že mě odhodí několik metrů. Po několika marných pokusech jsem se vrátil potlučený, ale odhodlaný zítra draka přemoci.

30. dubna 1756

Ve Dvoře Králové jsem ode dneška hrdina a ve světě vědy se stanu nesmrtelným. Dokázal jsem to!! Byly to doslova dvě mouchy jednou ranou. Město jsem zbavil strachu, lidé vycházejí do ulic, tančí a zpívají. K tomu jsem navíc získal materiály na svou novou knihu: Úvod do studia drakomorfózy. Je to neuvěřitelné...Draka jsem měl možnost velmi důkladně prozkoumat, učinil jsem všechna měření a dokonce získal jeho fotografický snímek! Zpočátku to však vypadalo na další neúspěch....

Časně ráno vyrazil jsem na Zvičinu jako obvykle. Již krátce po mém příchodu začal drak své krvelačné běsnění. Zuby nehty jsem se bránil pomocí obranných formulí a ochranných kouzel. Celý vysílený jsem chtěl svůj marný odpor vzdát a už už jsem se smířoval s myšlenkou, že mě drak zabije. Pak mi ale najednou hlavou bleskla vzpomínka na má školní léta a pro mě nudné přednášky z přírodní magie. Vzpomněl jsem si na přeměnu zlé síly a její ukrytí do přírodního vězení. Vyslal jsem proto z posledních sil proti drakovi kouzlo, které mělo veškeré zlo v něm navždy uschovat tak, aby už nikomu neublížilo. Zakřičel jsem zaklínadlo „fauna drakorum“ a aniž bych věřil, že budu úspěšný, přesměroval jsem dračí energii na nejbližší strom. Poté jsem vyčerpaný padl k zemi a očekával svůj konec. To, co jsem spatřil, jsem ale jaktěživ neviděl. Drak mohutně zařval a vypustil směrem k nebi obrovský plamen, který se až na mraky proměnil v tisíce malých plamínek v podobě drobných draků. Osvětlovali oblohu jako ohňostroj. Následně drak vysílený padl na zem, oddechoval a za chvíli začal teskně kňourat jaké štěně. Bylo pro mě hračkou draka prozkoumat, neboť se už nechoval nikterak nebezpečně. Když jsem byl se zkoumáním hotov, dokonce jsem draka pohladil po hrbolaté hlavě. Vzprávil se, zařval a za sustění jeho křídel se vznesl k nebi. Třikrát obkroužil Zvičinu a zmizel do dálky.

10. května 1756

Mé dobrodružství skončilo šťastně. Starosta Uchytíl mi slíbil, že jako upomínkou na můj boj budou děti z města každý rok pouštět na oblohu papírové draky. Má kniha je již připravená k vydání a už nyní je o ní obrovský zájem. Dvůr Králové se zbavil příšery a věda je obohacená o popis nové druhu. Jeden nedostatek zde však přece jen je. Vyčerpan soubojem, zapomněl jsem, do kterého stromu jsem dračí zlost uzamknul. A proto jsem starostovi dal radu, která patří i všem obyvatelům města a celé země: „Nikdy se nechovejte hrubě k jakémukoliv stromu. Nekácejte ho, nelámejte větve ani do něho nekopejte. Nikdy nevíte, zda tím nepřivoláte zpět temnou dračí kletbu.“

Postup: povídání s dětmi o stromech, jaké znají druhy stromů

seznámení žáků s motivací

vycházka do přírody, sběr přírodnin

příprava pracovního místa

výroba „kouzelného stromu“ z přírodních materiálů

úklid pracovního místa

Hodnocení: „kouzelný strom“, na který vychovatelka každý měsíc lepila lístečky se slovním hodnocením žáků

Téma č. 3: Bílá paní na Kuksu

Cíl: naučit se poznávat jednotlivé druhy bylin, seznámit se s jejich využitím a objevovat podmínky pro jejich růst

Rámcové cíle: potřeba kontaktu s přírodou, citlivost k přírodě

Klíčové kompetence: *kompetence k učení* - vede k poznávání smyslu a cíle učení, umí posoudit vlastní pokrok

kompetence k řešení problémů - vede k hledání různých variant řešení problémů, promýšlí a plánuje řešení problému

kompetence pracovní - vede k bezpečnému a účelnému používání materiálů a nástrojů

kompetence komunikativní - vede žáky k dialogu se spolužáky

kompetence sociální a personální - dává prostor pro skupinovou práci a kooperativní učení a tím se podílí na příjemné atmosféře v týmu

Zájmová činnost: přírodovědná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – byliny, dřeviny

výtvarná výchova – práce se sádrou, kolorování odlitků rostlin

pracovní vyučování – pěstitelské práce, péče o výsev

Forma: skupinová

Pomůcky: mini paňník, substrát pro pěstování bylin, zahradnické rukavice, pracovní oděv, konev s vodou, semena bylin

Časová dotace: 2 hodiny

Motivace:

Až někdy pojedete ze Dvora Králové směrem na Hradec Králové, nezapomeňte se zastavit v Kuksu, v malé vesničce asi šest kilometrů severně od Jaroměře. Budete odměněni pohledem na jednu z největších perel východních Čech-vrcholně barokní hospital s lázeňským areálem a bohatou sochařskou výzdobou z dílny Matyáše Bernarda Brauna. Kuks nechal v letech 1692–1724 vybudovat hrabě František Antonín Špork. Zatímco František se postaral o slávu Kuksu, jeho mladší bratr, Ferdinand Leopold Špork proslul svou

krutostí a nenávistí. V roce 1693 se dokonce poprvé ocitl před soudem, když k smrti ukopal svého štolbu. Jeho zlost tím ale neskončila a po celém kraji se brzy rozšířila pověst o jeho nelidském chování.

Hraběcí nenávist se však netýkala jenom lidí, ale všeho živého. Hrabě Leopold ubližoval zvířatům, nesnášel i rostliny a vlastně vůbec celý svět. Služebnou Markétu nechal jednou dokonce zmrskat bičem za to, že pěstovala bylinky, kterými pomáhala léčit nejrůznější nemoci poddaných v Kuksu. I přes hraběcí zákaz a tvrdý trest Markéta tajně pěstovala bylinky i nadále. Kdokoliv potřeboval v Kuksu pomoc, věděl, že se na Markétu může obrátit. Vždy mu dala trochu šalvěje, meduňky nebo heřmánku.

Jednoho dne se ale Špork o Markétině neposlušnosti dozvěděl. Dal jí na vybranou: buď zahrádku okamžitě zničí, bylinky spálí a navrch dostane sto ran holí, nebo bude potrestána trestem nejvyšším-popravou. Ubohá Markéta se snažila marně hraběti vysvětlit, že bylinky jsou potřebné a mohou jednou pomoci i jeho hraběcí milosti. Nic nepomohlo. Když Markéta odmítla zahradu zničit, hrabě ji nechal ze vzteku zazdít v kapli hospitalu.

Jako výraz své moci nechal pak Leopold v celém panství vyhnat všechny kořenářky, spálit všechny léčivé bylinky a zničit všechny bylinkové zahrádky. To se mu však stalo osudným. Jednoho dne hrabě na procházce potkal hada. Ve zlosti do něj kopnul, čímž hada vystrašil a ten v obraně hraběte kousnul. Až poté Šporkovi došlo, že šlo o jedovatou zmiji. Ihned svolal všechny mastičkáře, ranhojiče a mudrce. Jenomže bylinky, která by hraběti ulevila, se dožadoval marně. Všechny nechal zničit. A tak hrabě otravě z hadího jedu podlehl.

Po smrti krutého vladaře začali všichni lidé na Markétinu památku bylinky pěstovat a na nádvoří Kuksu vznikla překrásná bylinková zahrada. Podle pověsti se Markéta každou noc vydává právě tam a bylinky zalévá noční rosou. Pokud byste ji potkali, nemusíte se bát. Nic zlého vám neudělá. Naopak je připomínkou toho, že si v životě máme vážit všeho, co je dobré.

Postup: seznámení dětí s motivací, vyprávění o bylinkové zahrádce, kterou děti navštívily

povídání o bylinkách, k čemu nám slouží a jak je můžeme využívat

příprava pracovního místa

chystání substrátu do mini pařenišť

setí semen

zalévání zasetých semen

úklid pracovního místa

Hodnocení: vlastní malá bylinková zahrádka, o kterou děti ve družině samy pečovaly, výsevy pravidelně zalévaly, ale ne zase moc, aby neuhnily, dále pozorovaly, jak bylinky rostly

každé dítě si odneslo domů „svoji“ bylinku

Téma č. 4: Čertův hrad

Cíl: seznámení dětí s drobným hmyzem, výroba „hmyzího hotelu“

Rámcové cíle: schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím, citlivost k přírodě

Klíčové kompetence: *kompetence pracovní* - pracuje podle daného pracovního postupu
kompetence k řešení problémů - nenechá se při řešení problému odradit
nezdarem

kompetence sociální a personální - respektuje pravidla práce v týmu a
svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce

kompetence komunikativní - využívá získané komunikativní dovednosti
k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi

Oblast kompetencí: vztah k přírodě

Zájmová činnost: esteticko-výchovná, přírodovědná

Mezipředmětové vztahy: matematika – počítání s přírodninami

prvouka/přírodověda – příroda na jaře

výtvarná výchova – poznávání přírodních materiálů

pracovní vyučování – práce s drobným materiálem

český jazyk – rozdíl mezi básní a pohádkou

Forma: skupinová, všichni děti vzájemně pracují na jednom výrobku

Pomůcky: pracovní oděv, nůžky, kleště, pilka, dřevěná bedýnka, paleta nebo předem
připravená dřevěná konstrukce, rákosová stébla, bambusové tyče, různé druhy větví, dřevěná
polínka, cihly, slámu, šišky, lýko

Časová dotace: 4 hodiny

Motivace:

Milé děti, kluci holky, nebylo či bylo,
Foukal vítr, hrálo slunce a pak chvíli lilo.
A když uschlo, bylo vidět, klikatí se silnice,

která vedla přes tři kopce do vesnice Lipnice.
Malá víska, kostel, fara, hospoda a slepice,
za vesničkou hrubá skála vysoká jak krabice.

Podívejte se do mapy, je to přímo tady,
Říkalo se tomu místu prý Čertovy Hrady.
Je to proto, že před lety na úpatí skály,
dva kamenné hrady v lese vedle sebe stály.

V nich dva čerti sousedili, ustavičně hledali,
Jak by každou duši hříšnou, až do pekla dostali.
Víte, děti, jak se pozná, že jsou čerti praví?
Smrdí, kradou, zlobí, lžou...a jsou tvrdohlaví.
Na hradě se povalují, pořád hrají karty,
Neuklízí, pijí rum a k tomu kouří Sparty.

Z venku by si každý řekl, celkem hezký hrad,
Uvnitř ale neustláno, štěnice a smrad.
Čerti ti by celé dny jen naháněli strach,
Místo toho aby třeba uklidili prach.

Kdo by viděl hradní kuchyň, hned ho přejde hlad,
červy v mouce, šváb ve spíži a na hrnci had.
Zkrátka, děti, jak už víte, celý tenhle hrádek
od sklepa až po půdu byl jeden velký nepořádek.

A že ti dva uličníci jsou z ďáblova rodu,
Nebrali vám, děti, ohled ani na přírodu.
Uličníci rohatí lili z oken splašky,
Místo koše do lesa pak naházeli flašky,

Pytlíky a igelitky, všelijaké cetky,
Netřídili odpadky a nešlapali petky.

Brzy nezůstala vůbec žádná stopa po hrádku,
Okolí se proměnilo na smetiště a skládku.
Jednoho dne na procházce šel kolem pan král,
Jen se kolem porozhlédl a hned spěchal dál.
Na zámku pak jeho rádce nařízení píše,
Hrady nesmí dále patřit do pohádkové říše.
Přišlo vojsko, a jak jeho veličenstvo chtělo,
Vystřelilo na dva hrady velikánské dělo.
Od té doby říká se tu „na čertově hrádku“,
Na památku máme ale jenom tuhle pohádku.

A tak, děti, právě píšu poslední verš na řádek,
Pamatujte, že je nutné udržovat pořádek.

Postup: povídání s dětmi o hmyzu, čím škodí nebo naopak, čím může být prospěšný

vycházka do přírody, sběr materiálu na výrobu „hmyzího hotelu“ a pozorování hmyzu

příprava pracovního místa

výroba „hmyzího hotelu“ – do dřevěné konstrukce vkládáme postupně výplně z přírodních materiálů, zadní stranu necháme volnou, aby byl hotel přístupný z obou stran

úklid pracovního místa

Hodnocení: hotový výrobek byl umístěn na strom ve školní zahradě, ideálně na jižní stranu zahrady, kde je dostatek slunečního svitu

Téma č. 5: Trpaslíci ze starého lesa

Cíl: přiblížit dětem co všechno můžeme třídít, hravou formou vnést do podvědomí nutnost třídění

Rámcové cíle: vědomí sounáležitosti s místem a regionem a pocit zodpovědnosti za něj

Klíčové kompetence: *kompetence k řešení problémů* - samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy

kompetence komunikativní - využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi

kompetence sociální a personální - respektuje pravidla práce v týmu a svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce

Zájmová činnost: rekreační, pracovní-technická

Mezipředmětové vztahy: vlastivěda – region, ve kterém žijí

prvouka/přírodověda – vztah člověka k přírodě, ochrana přírody

pracovní vyučování – schopnost spolupráce

Forma: skupinová

Pomůcky: hliníkové obaly všeho druhu, které mají označení AL

Časová dotace: celoroční soutěž

Motivace:

Nedaleko města Dvůr Králové nad Labem na severním svahu blízko Stanovic a Žirče se nachází les o rozloze zhruba 70 hektarů, zvaný od roku 1717 Nový. Jde o smíšený, spíše řidší les, který je součástí zalesněné hrany labského údolí, táhnoucí se odtud severozápadním směrem až k 13 km vzdálenému vrchu Zvičina (tzv. Zvičinský zlom).

Málokdo ale ví, že na stejném místě se původně zelenal jiný, mnohem větší a hustší les, kterému se od pradávna říkalo Starý les. Starý proto, že zde zdál od nepaměti, ještě mnohem dříve, než tudy kdysi prošel Praotec Čech. Starým lesem pak procházel celá staletí nespočet lidí, zvířat i nadpřirozených bytostí. Při měsíčním svitu v něm tančili na mechových paloučcích

vily lesní žínky, ve vykotlaných kmenech přespával hejkal, na vzrostlých skalách vyli při úplňku vlkodlaci a v černočernou tmou nejhlubších útrob lesa po setmění osvětlovaly bludičky.

Jednoho dne do Starého lesa zavítali nový návštěvníci. Z dalekého severu sem přicestovali trpaslíci. Trpaslíci byli vždy velmi chamtiví. Od nedávna je přitahovalo bohatství. A jakmile se někde zablýskal jen malý kousek drahého kovu, oči se jim zablýskaly zrovna tak. Po bohatství prahnul i král Grimhold, který do Starého lesa přitáhnul s celou armádou trpaslíků. Dozvěděl se totiž, že pod kořeny staletých stromů se po celém lese ukrývají nezměrné zásoby stříbra. Jakmile trpaslíci poprvé kopli do země, okamžitě je osvítila stříbrná žíla. Od té doby si krumpáče ani jeden den neodpočaly a tak to šlo celých dvacet let. Trpaslíci vytrvale těžili další a další vozíky stříbra a postupně les měnili k nepoznání. Místo mechu se začaly objevovat koleje pro vozíky plné stříbra, ticho lesa zničilo neustálé kutání drahého kovu a lesní mýtinčky byly plné kopců vykopané hlíny. To nejhorší však Starý les teprve čekalo.

Grimhold měl čtyři syny. Nejstaršího Grimsiho, prostředního Heidara a nejmladší dvojčata-Gúnara a Rúnara. Všichni čtyři byli svému otci podobní, jako kdyby se díval do zrcadla na svoji mladší tvář. Povahou ale byli všichni synové tak rozdílní, jak to jen šlo. Rázný Grimsi snil o tom, že bude velký válečník, celé dny leštil svoji obouruční sekyru a vyhlížel nějaké vojenské dobrodružství. Chytrý Heidar byl zapáleným studentem magie, alchymie a všemocných věd. Gúnar s Rúnarem by se celý den věnovali nejradši jen vzájemnému pošťuchování, byli samý šprým a špás. Touha po bohatství však všechny bratry spojovala.

Když král Grimhold zestárnul, povolal si všechny syny k sobě, aby jim oznámil, že vládu hodlá předat někomu mladšímu. Protože však králem může být jen jeden z nich, rozhodne se svým následníkem určit toho, kdo nejlépe prokáže schopnosti budoucího krále. Ten, kdo do příštího úplňku vytěží nejvíce stříbra, získá od něj symbol královské moci-stříbrnou helmici. Všichni bratři lačníci po moci a po bohatství, začali příkaz svého otce okamžitě vyplňovat. Grimsi povolal svoji družinu a začal kácet stromy, ty menší vyvracet z kořenů a těžít stříbro pod nimi ukryté. Heidar svými znalostmi, pronášel tajné formule, míchal v křivulích ohnivé elixíry a spaloval žárem všechny stromy i keře, aby se ke stříbrné žíle dostal co nejrychleji. Rúnar se rozhodl čekat, až Gúnar vytěží své stříbro, aby mu ho ukradl. A protože Gúnar se rozhodl dělat to samé, rozhodla se dvojčata, že okradou oba starší bratry. Ti byli tak pohlceni drancováním lesa, že si mizivého stříbra vůbec nevšimli a protože se jim jejich truhlice zdály stále nenaplněné, těžili více a více.

Souboj trpaslíků trval stále a neskončil ani, když byl celý les téměř kompletně zničený. Teprve tehdy dostali lidé z kukského panství strach, že se nenasytnost trpaslíků rozšíří i dále a drancování se dotkne také jejich domovů. Rozhodli se proto ze všech okolních měst a vesnic

vybrat všechno stříbrné a všechno, co se jako stříbro třpytilo a tento blyštivý náklad předali Grimsimu. Ten díky daru od lidí zvítězil v bratrském souboji a získal královskou přílbici. Nový král trpaslíků pak uzavřel s lidmi dohodu. Každý rok poddaní z Kuksu trpaslíkům přivezou náklad stříbra výměnou za slib, že trpaslíci přestanou ničit přírodu. Jako symbol uzavření dohody vysázeli společnými silami Nový les. Od té doby žijí trpaslíci v podzemí lesa a těší se z pokladů, které jim lidé každoročně přinášejí. A protože trpaslíci byli vždycky více chamtiví než chytří, nevšimli si ani, že stříbro od lidí není ve skutečnosti pravé.

Dnes už po trpaslících není nikde vidu ani slechu. Když se ale půjdete projít na Kuks, možná se ve vesničce všimnete malé chaloupky, před kterou stojí na připomínky našeho příběhu hned několik soch trpaslíků. Kdybyste ale někde viděli povalovat se třeba stříbrný obal od čokolády, seberte ho a jednou za rok odneste trpaslíkům. To, že to pravé stříbro není, jim ale děti pro jistotu neprozrazujte, protože co kdyby se rozhodli znovu začít v honbě za stříbrem ničit všechny lesy kolem...

Postup: rozhovor s dětmi nad motivační pohádkou

seznámení dětí s podmínkami soutěže

celoroční sběr čistých použitých hliníkových obalů od čokolád, cukrovinek a jiných potravinářských výrobků

výroba symbolické „stříbrné zeměkoule“, která je součástí soutěže

Hodnocení: vítězem soutěže se stává škola, která nasbírá největší množství hliníkového odpadu

Téma č. 6: O vodníku Aloisovi

Cíl: pomocí různých pokusů a pozorování objevit nové informace o vodě, zjistit, že voda nám neslouží pouze k mytí, zalévání květin a k dodržování pitného režimu

Rámcové cíle: reflexe různých pohledů na přírodu, postojů k ní a ujasňování si vlastních hodnot a postojů

Klíčové kompetence: *kompetence k učení* – spolupracuje v týmu

kompetence k řešení problémů – provádí jednoduchý experiment

kompetence komunikativní – rozpozná téma a cíl diskuse, odliší nápady a otázky, které k jádru věci nepatří

kompetence sociální a personální - dává prostor pro skupinovou práci a kooperativní učení a tím se podílí na příjemné atmosféře v týmu

Zájmová činnost: přírodovědná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – den vody

informatika - práce s internetem – vyhledávání obrázků

matematika – jednotky objemu

výtvarná výchova – výtvarné ztvárnění vodní říše

Forma: skupinová

Pomůcky: nádoby, led, voda, sůl, cukr, plastová víčka, barvy na vejce, vonné oleje

Časová dotace: 2 hodina

Motivace:

V každé správné pohádce je království a v tom království je město. V tom městě je mlýn a u toho mlýna mlýnské kolo, U toho kola je rybník a v tom rybníku žije vodník. A tak to je i v naší pohádce. Jenomže to království je v naší pohádce trochu nezbedné, to město je vlastně spíš taková vesnice a ten mlýn... Ten mlýn už vlastně žádné kolo nemá. A nemá kolo, protože rybník už byste tam dnes hledali marně. A když byste nenašli rybník, nenašli byste ani vodníka, který by tím pádem neměl kde bydlet. Ale nebývalo tomu tak vždycky.

Schubertův mlýn, kterého si všimnul každý pocestný, co šel po klikaté cestičce z Vítězné dolů do Dvora králové, býval vyhlášený po celém království. Jeho kolo radostně cvakalo do rytmu poháněné průzračnou vodou ze zdejšího rybníčka a pytle se plnily moukou tak rychle, že je mládci pomalu ani nestačili nakládat na povozy. Nermalou zásluhu na tom všem měl i vodník Alois, obyvatel rybníčku, který o rybníček po celé dny řádně pečoval. Jen večer usedal na hráz rybníčka a sledoval jeho průzračnou hladinu.

Až do jednoho dne, kdy čarodějnice Čudimíra Aloisovi dala křišťálovou kouli výměnou za tabák z jeho dýmky. Ta koule byla totiž kouzelná a dovolovala Aloisovi, aby na ní sledoval své oblíbené sportovní přenosy jako v televizi! Na podzim KHL (Kouzelnickou hokejovou ligu), v zimě v biatlonový IBU CUP (International Babajaga Union), v létě závody Tour de Franz Josef. Nejraději však fandil u přenosů pohádkové fotbalové ligy.

Zpočátku Alois sledoval vysílání v kouli jen, když odpočíval po náročné práci v rybníčku, postupně však věnoval své zálibě více a více času. Netrvalo dlouho a Alois už jen celé dny proležel na hrázi a kouzelným rákosem přepínal sportovní programy: „...*Zdravíme všechny fotbalové fanyanky a fanoušky, vítejte u dnešního utkání pohádkové fotbalové ligy, ve kterém se střetnou dva opravdu hvězdami nabitě týmy. A začneme sestavou hostů. V bráně číslo jedna princezna se zlatou hvězdou na čele, před ní v obraně princ a Večernice...!*

„...*Sledujeme krásný předjížděcí manévr, díky kterému se vítěz minulého závodu Honza Hloupý ze stáje Bajaja racing dostává na první místo! Ale co se to tady děje?! Máme tady zastávku v boxech, ke které míří Otesánek ve svém voze Ferrari, aby doplnil energie, a vypadá, že tahle zastávka bude opravdu dlouhá....“*

„*Sportu zdar a hokeji zvlášť! Oba trenéři dnes byli nuceni sáhnout do sestavy a zahajovací pětky jsou tak jedno velké překvapení. Za Madagaskarské Tučňáky v brance nastupuje s číslem jedna Dlouhý, nejlepší gólman ligy. Před ním bude hrát sehraná obranná dvojice Široký a Bystrozraký. Tihle dva se opravdu dokáží najít i poslepu. První útočná řada- tři bratři a vážení diváci, ta skutečně dokáže vytvořit tlak jako svěrák....“*

„...*hráči domácího týmu FC Kocourkov už jsou připraveni k výkopu na půlící čáře, které ale podle názoru hlavního rozhodčího není na polovině hřiště! Tak to bude pro domácí zřejmě další zpackaný zápas. Těžít z oho může jejich soupeř, který dnes nastupuje v zelených dresech a v první půli bude hrát zleva doprava. Komentátorů to bude ztěžovat jenom hráč s číslem 8 Chameleon Pascal...“*

„...*máme tady závěrečnou střeleckou položku ve stoje, závodníci už se řadí na stavy kromě mluvícího hada, který i u této položky leží. A jako první odstřílel anglický reprezentant Robin Hood, který navíc střílel čistě a dostává se tak před posledním kolem do čela závodu.*

Počkejme si však, zda nebude nakonec diskvalifikován, protože jeho zbraň evidentně nesplňuje technická biatlonová pravidla... “

„...závod v plavání na 200 metrů znak už je u konce, ale pokud jste přepnuli až nyní, nemusíte být smutní. Jezerní Královna všechny své soupeřky brzy po startu utopila a tak jsme viděli nudný závod, ve kterém zvítězila právě ona... “

„...Hráči TJ Jiskra peklo teď soupeře doslova drtí, jsou taky po čertech dobří fotbalisté. Uvolňuje se hráč s číslem 3 Děd Vševed a ukazuje, že ten ví vždycky naprosto přesně kam nahrát. Jeho dlouhý centr letí do vápna! Naskakuje si tam Bezhlavý rytíř...Ouu... Tak tady mu opravdu chyběly jen centimetry. Na druhé straně dopředu doslova letí za míčem Čestmír, ale čert Mates mu dává kosu!! Tady by měla hlavní rozhodčí Karkulka vytáhnout ihned červenou kartu! Ale co to? Oba hráči si to tam teď s rozhodčí vysvětlují a zdá se..že..Ano, tak z opakovaného záběru vidím, že to nebyla kosa, ale vidle...A Karkulka vše řeší pouze domluvou... “

„Vhazovat se bude v obranném pásmu Dynama Řáholec, na vhazování byly ovšem úspěšnější domácí útočník Kostěj Nesmrtelný, který před sezónou přišel z Ruska a je v současnosti nejstarším hráčem celé ligy. Na ledě je teď i Bobek, ale hrací plochu nebude třeba uklízet, protože je to pravé křídlo domácích, které právě nahrává svému staršímu bratru Bobovi, je z toho šance, ale na poslední chvíli stačil obránce Mrazík do střely strčit svoji berlu mrazilku, takže puk končí pouze v klobouku kouzelníka Pokustóna. “

„...levý obránce Kocour dnes obul zřejmě sedmimilové kopačky, protože hraje skutečně pohádkově. Našel volného Smolíčka a obrana má smolíka, protože Smolíček posílá nádherný centr do vápna, obrovská šance Jelena, ale místo toho, aby míč skončil v síti, končí dnešní zápas, protože míč se napíchnul na jeho zlaté parohy a prasknul. To je z dnešního zápasu vše, hezký večer!“

A tak šel den za dnem, zápas za zápasem a Alois si ani nevšiml, že pro samý sport začal zanedbávat svůj rybník. Hladina se už neleskla, ryby nikdo nekrmil, stavidla nikdo nezvedal, takže nejenže voda přetékala přes okraje rybníka, ale přetekla také trpělivost starého mlynáře Schuberta. „Každý mlynář je vděčný za to, když má ve mlýně nějakého toho vodníka. A nikdy by ho také z mlýna nevyhodil. Ty, Aloisi, už ale vodník nejsi! Získal si lidské zlozvyky a musíš se taky jako člověk začít živit. Prací! Ve svém mlýně už tě nechci!“ zahartusil otec mlynář a milého Aloise z mlýna vyhnal.

Nedobře se pak Aloisovi bez mlynářské rodiny žilo. Nikdo už mu nepřinesl makovou buchtu jako paní máma mlynářová, nikdo mu nedonesl suchý tabák jako otec mlynář. Nechybělo mnoho a z vodníka Aloise by se snad stal bezdomovec. Ale nemusíte se bát. Alois byl

za svoji lenost a pýchu potrestán, nakonec ale došel odpuštění. Přestěhoval se do Hradce Králové na Stříbrný rybník a stal se hokejistou. A pokud nepřestoupil do Pardubic, hraje hokej pořád.

Náš příběh tak nakonec skončil dobře, to ale jen proto, že v pohádkách končí dobře vždycky všechno. Být to skutečnost, chudák Alois by asi dopadl mnohem hůř. Ono je totiž dobré někdy zvednout oči od křišťálové koule, televize, tabletu, počítače nebo mobilu a dívat se na přírodu kolem sebe. Ono v takové průzračně čisté hladině rybníka se totiž mnohdy skrývá mnohem víc krásy, než ve všech televizích světa.

Postup: seznámení žáků s motivační pohádkou

příprava pomůcek na jednotlivé pokusy

1. zkoumání vlastností vody – barva, chuť, vůně, zápach
2. pozorování látek, které se ve vodě rozpustí a které ne – cukr, sůl, olej, plastové víčko

úklid pomůcek a pracovního místa

Hodnocení: žáci se prostřednictvím prováděných pokusů seznámili s různými vlastnostmi vody a opět si připomněli, jak důležitá je voda pro život a každý by s ní měl umět šetřit

Téma č. 7: Obří láska

Cíl: seznámit žáky s problematikou čistoty životního prostředí – ochranou přírody, odpady a hospodařením s odpady, účast v celostátním projektu 72 hodin

Rámcové cíle: schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím

Klíčové kompetence: *kompetence k učení* - jednoduše popíše, jak pracoval na určitém úkolu

kompetence k řešení problémů - rozpozná, zda se již setkal s podobným problémem

kompetence občanské - vyslechne názor druhých až do konce, ověřuje si, jak ostatní něco chápou, jaký názor na věc mají druzí

kompetence pracovní - vybere z nabídky takové materiály a nástroje, které nejlépe odpovídají pracovnímu úkolu

kompetence komunikativní - odpoví na položenou otázku, řekne svůj názor na věc

Zájmová činnost: pracovní-technická, přírodovědná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – charakteristické znaky přírody

český jazyk – práce s tematicky zaměřenými texty

učení o přírodě – co patří do přírody, co patří na smetiště

informatika – vyhledávání informací na internetu

pracovní vyučování – hra „lovci odpadků“ – úklid a správné třídění

Forma: skupinová

Pomůcky: sportovní oblečení, trička s logem akce, pracovní rukavice, pytle na odpady s logem akce

Časová dotace: 13. – 16. října 2016

Motivace:

Před dávnými časy, v době vlády obrů na zemi, rozkládalo se jižně od Dvora Králové Velehradské knížectví. Tam vládl velekníže Orgon ze starobylého rodu obrů se svojí manželkou, velekněžnou Míng. Obří vládli velmi moudře, a vždy měli na srdci blaho

svých poddaných, kterým se v obří říši žilo velice dobře. To však neplatilo o okolní přírodě. Kdybyste žili v Orgonově veleknížectví, řekli byste, že je to dobrý vládce. Pokud byste ale byli například stromem, jistě byste mluvili jinak. Obří totiž nikdy neměli k rostlinám, stromům, vodě, zemi ani vzduchu nijak kladný vztah. Byli už zkrátka takoví. Tak například: když se veleknížeti Orgonovi a velekněžně Ming narodila dcera Kia, nechal vládce vyhlásit tři dny a tři noci oslav. V rámci slavení uspořádal obrovskou oslavu a jako zábavu pro poddané uspořádal rytířský turnaj. Obří turnaje však nevypadaly tak, jak je znáte z jiných pohádek. Obří rytíři nebojovali jeden proti druhému, ale soutěžili v tom, kdo pěstí pokácí více vzrostlých stromů, kdo kusem skály trefí nejvíce smrků v lese nebo kdo rozšlape největší lán obilí. Zkrátka bavili se ničením přírody.

Obří měli vůbec zvláštní zvyky. Když chtěl například obr vyznat lásku své milé, nepřinesl jí kytici ani nesložil báseň o její kráse. Takový obr před jejími zraky začal ničit, bořit a drancovat. Mezi obry se tak prokazovala statečnost a síla. Ctitel tím tak vlastně dával najevo, že by s ním jeho žena byla v bezpečí. Když komtesa Kia dosáhla osmnácti let, sjeli se do knížectví nápadníci z celého kraje. Bylo jich tak obrovské množství, že Kiin otec vyhlásil, že pouze ten, kdo splní tři úkoly, získá Kiinu ruku i půl veleknížectví.

První úkol byl úkol síly. Všichni urození obří dostali za úkol hodit skálou tak daleko, jak jen je to možné. Ctitelé se skutečně činili a obrovské kusy kamení létaly vzduchem a jejich dopady bičovaly zem po celém knížectví. Jen deset nejsilnějších, kteří hodily skálou až za hranice Orgonovy země, vybral velekníže, aby mohli dále soupeřit o ruku Komtesy.

Druhý úkol byl úkol rychlosti. Kdo žádal o Orgonovu dceru, musel zdolat co nejrychleji trasu vedoucí napříč veleknížectvím od severu na jih a od východu na západ. Podrážky těžkých bot deseti obrů duněly. Jak soupeři závodili, zem se otřásala, až se řeky vylévaly z koryt. Nakonec tři nejrychlejší běžci stanuli před knížecím párem i mladou Kiou, aby vyslechli zadání třetího úkolu.

Ten si vymínila vymyslet sama moudrá Kia, které se v osmnácti letech do vdavek zatím vůbec nechtělo. Stanovila proto třetí a poslední úkol tak, aby jej nikdo z obrů nemohl splnit. Vyhlásila, že za muže si vezme pouze toho, kdo jí z lásky přinese lesní jahodu, aniž by ji při tom v ruce rozmačkal. Všichni tři zbývající obří se ihned pustili do plnění úkolu. První z nich vytrhl s jahodou celý les, druhý zkusil jahodu sebrat prstem, ale místo toho vyhloubil obrovský kráter, kam se celý les zřítíl. Třetí zkusil fouknout, aby jahoda spadla, ale jeho dech byl tak mocný, že sto stromů se přelomilo na půl. Splnit úkol krásné Kii se ale nikomu nepovedlo.

Nápadníci se ale nevzdávali a zkoušeli to dál a dál. Postupně jim pomáhali i další obří a tak to šlo rok za rokem. Pro obry, kteří byly neohrabaní a k přírodě se byli zvyklí vždy chovat

neurvale, se postupně učili, jak se k přírodě chovat mnohem lépe. Obří pomalu začali chápat, že chtějí-li drobnou jahodu utrhnout, nepomůže jim hrubá síla, ani ničení. Ani po mnoha letech se jim však úkol splnit nepodařilo. Až nakonec příroda sama ocenila to, že obří přestali lesy ničit a jahody každému obrovi v zemi poslala přímo až do pusy. Jakmile obří ochutnali tak jemnou chuť, došlo jim, že příroda jim může nabídnout mnohem více krásy, pokud jí nebudou ubližovat a že skutečné dobrodružství nespočívá v ničení a plenění. Od té doby se tak obří naučili chovat k lesům, vodám, polím u lukám vždy jemně a ohleduplně. Mladí to učili staré, staří to učili mladé a postupně se to naučili všichni obří na světě. A abychom nezapomněli, jak to dopadlo s mladou Kiou. Ta se mezi tím zamilovala do prince Vauna ze soudního knížectví, vzala si ho za muže i bez úkolů, dobrovolně a moc ráda. Inu obří láska zkrátka dokáže změnit všechno.

Postup: seznámení dětí s motivační pohádkou

představení projektu 72 hodin – co je cílem projektu, kdo a jak se do projektu může zapojit a kdy celý projekt proběhne

úklid vybraného lesa ve Dvoře Králové nad Labem

Hodnocení: do projektu 72 hodin se zapojili nejen pedagogové a žáci, ale také někteří rodiče, kteří se rozhodli dobrovolně a nezištně pomoci svému okolí

Téma č. 8: Dopis Zemi

Cíl: uvědomění si důležitosti chránit Zemi, vnést dětem do podvědomí, jak se správně a zodpovědně chovat ke svému okolí

Rámcové cíle: potřeba kontaktu s přírodou, citlivost k přírodě

Klíčové kompetence: *kompetence k učení* – vede žáka k vyhledávání a třídění různých informací

kompetence k řešení problémů – vede k samostatné tvořivé práci

kompetence občanské - vede k poznání přírodních a kulturních hodnot ve svém okolí

kompetence pracovní - vede k zodpovědnému přístupu k výsledkům pracovní činnosti z hlediska ochrany životního prostředí

Zájmová činnost: esteticko-výchovná, přírodovědná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – jarní měsíce, znaky jara

český jazyk – psaní slohového cvičení - pohádka

výtvarná výchova – výtvarné ztvárnění globusu (kresba)

pracovní vyučování – úklid v okolí školy

Forma: individuální, každý žák zpracuje svůj vlastní „dopis Zemi“

Pomůcky: psací potřeby, papír, pastelky, fixy, vodové barvy, temperové barvy, voskovky

Časová dotace: měsíc duben, téma se váže ke Dni Země, který připadá na 22. 4.

Motivace:

Každý z nás slaví svátek podle svého jména určitý den v roce. A i naše Země má svůj svátek, který připadá na 22. duben. Tento významný den se jmenuje Den Země. Po celém světě se konají jarmarky, festivaly, pochody, soutěže, koncerty, úklidové práce a jiné aktivity. Jak jsme se již dozvěděli v prvouce a přírodovědě, planeta Země je jediná ze všech planet, na které existuje život. Můžeme tady žít my lidé, rostliny a také zvířata. Můžeme tu všichni společně dýchat vzduch, pít vodu a jíst potraviny, které si můžeme vypěstovat. Všechno to, co jsme si teď vyjmenovali, je vlastně takové naše bohatství a mnozí

z nás si myslí, že je nekonečné a nevyčerpatelné, a podle toho k tomu i přistupují. Měli bychom si ale uvědomit, že na té naší Zemi nežijeme sami, jsou tu s námi i jiní živočichové a rostliny, kteří Zemi ke svému životu potřebují stejně jako my.

Měli bychom si uvědomit to, že když ubližujeme Zemi, ubližujeme tím i sami sobě. A čím vším ji vlastně můžeme ublížit? Při úklidu kolem školy a také v lese jsme se sami přesvědčili, že každý odpad, který jen tak pohodíme do přírody, ji ubližuje. Dále jsme mohli vidět, jak může být znečištěná voda od různých škodlivých a nebezpečných látek, které do ní člověk vypustí a to nejen v řece Labi u nás ve Dvoře Králové, ale i v jiných řekách, potocích, rybnících, jezerech a mořích. Všichni dnes velmi často slyšíme o ozónových dírách, klimatických změnách, smogových situacích, vymírání mnoha druhů rostlin a živočichů a dalších nebezpečích, která jsou jenom důsledkem našeho špatného chování k Zemi.

Když se nad tím vším zamyslíme, třeba právě pro to všechno slavíme Den Země. Zkusme tedy každý z nás napsat, kdo neumí psát, tak nakreslit, jak by ta naše Země měla vypadat, aby se nám tu hezky žilo. Jak si ji představujeme, aby se nám tu líbilo a byli jsme spokojení. Co bychom mohli my lidé udělat pro to, aby ta naše matička Země byla zase o něco šťastnější. Třeba tím dokážeme alespoň trochu přispět ke zlepšení životního prostředí v našem okolí a především tím dokážeme, že nám osud naší Země není lhostejný.

Postup: rozhovor s dětmi o Zemi, o vlastních zkušenostech s jejím znečištěním

příprava pracovního místa

práce na „dopisu Zemi“

úklid pracovního místa

Hodnocení: nejlepší práce byly odeslány do výtvarné soutěže

ostatní práce posloužily jako výzdoba školy

Téma č. 9: Ohnivý mužíček

Cíl: Seznámení žáků s problematikou vody jako základní podmínkou pro život na Zemi – význam vody a její ochrana

Rámcové cíle: citlivost k přírodě

Klíčové kompetence: *kompetence k učení* - žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě

kompetence k řešení problémů - při řešení jednoduchého problému předvídá, jaké situace by mohly nastat

kompetence sociální a personální - v případě potřeby nabízí svou pomoc, ochotně vyhoví při žádosti o pomoc

kompetence pracovní - naplánuje s pomocí učitele dílčí činnosti nutné ke splnění úkolu

kompetence komunikativní - odpoví na položenou otázku, řekne svůj názor na věc

Zájmová činnost: přírodovědná, esteticko-výchovná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – vodní toky v České republice

učení o přírodě – koloběh vody v přírodě

český jazyk – tematické články o vodě

matematika – matematické příklady o vodě a objemu

hudební výchova – Bedřich Smetana, Má vlast - Vltava

výtvarná výchova – výtvarné práce na téma voda

Forma: skupinová

Pomůcky: Moréna

Časová dotace: 3 hodiny

Motivace:

Dvůr Králové nad Labem je malebné městečko, ležící v oblasti Podzvičinsko, v sousedství Krkonoš v Trutnovském okrese. První písemná zmínka o městě pochází z roku 1270. Roku 1398 byl městu udělen králem Václavem IV. znak. Na červeném štítě je stříbrná zeď s cimbuřím otevřenou bránou se zlatými vraty. Nad hradební zdí vystupují dvě věžičky s červenou střechou. Mezi věžemi je stříbrný dvouocasý lev se zlatou zbrojí a zlatou korunou. Celému znaku dominuje červená barva, která znázorňuje barvy plamenů. To proto, že Dvůr Králové byl sužován velmi častými požáry. Pokud byste studovali historii města, dozvěděli byste se, že hned několikrát v minulosti vyhořela Stará radnice na náměstí. V žádných kronikách byste se ale nedočetli proč...

Bylo, nebylo, do města se jednoho léta přistěhoval ohnivý mužiček. Ve Dvoře Králové se mu moc zalíbilo, protože zdejší lidé se nestarali o kašnu na náměstí. A protože se nenašel nikdo, kdo by zanedbanou kašnu spravoval, nebyla při jakémkoliv požáru k dispozici voda, kterou by mohl být uhašen. A tak si ohnivý mužiček mohl pochutnat na střechách domů kdykoliv si zamlul.

Když mužička přestalo bavit pojídat doškové střechy obyčejných chalup, pustil do nerušeného hodování na měšťanských domech v podloubí náměstí. Říká se, že s jídlem roste chuť a na velké sousto dostal záľusk i náš ohnivý mužiček. Nastěhoval se proto přímo do největšího domu ve městě: do nejvyšší věže budovy Staré radnice. Její střechu pravidelně ujídal a také z ní čas od času plivnul plamen na střechu dalšího domu. Mnoho udatných urozených rytířů i prostých mládenců se pokoušelo ohnivého mužička vyhnat. Nikdo z nich se však nedokázal přiblížit k jeho plamenům.

Jednoho dne přivandroval z dalekého kraje do Dvora Králové tovaryš Zábój. S sebou neměl nic než uzlíček a v něm pár buchet. Protože byl ve velkém horku žízňivý, chtěl se po daleké cestě trochu opláchnout a osvěžit vodou z kašny. Když však do ní ponořil ruce, spatřil, že je celá zakalená, zaházená roštím a vůbec celkově velmi neudržovaná. Rozhodl se proto, že kašnu vyčistí. Když skončil, voda v kašně se blyštěla jako zrcadlo tak, že se v ní Zábój mohl celý spatřit. Místo svého obrazu ale ve vodě spatřil tvář vodní víly, která mu pravila: „Děkuji Ti, švarný zachránce. Za Tvoji dobrotu Tě štědrě odměním. Až Ti bude v životě nejvíce horko, stačí, když si na mě vzpomeneš. Voda Ti pomůže“.

Tovaryš Zábój se poté ubytoval v hostinci vedle radnice v malé podkrovní komůrce za slib, že na druhý den časně ráno naštěpe hostinskému dřevo na zimu. Poté měl v plánu Dvůr opustit. Nenapadlo by ho, že osud s ním má úplně jiné plány. Když hodiny odbyly půlnoc, vzbudilo Zábóje praskání dřeva. Když procitnul, zjistil, že ho navštívil ohnivý mužiček a ihned

začal spalovat všechno, co v místnosti bylo. Netrvalo dlouho a mužiček se začal svými plameny sápat i po Zábojovi. Když už se zdálo, že snad mladík uhoří, vzpomněl si na slova, která k němu pronesla vodní víla. „Děkuji Ti, švarný zachránce. Za Tvoji dobrotu Tě štědře odměním. Až Ti bude v životě nejvíce horko, stačí, když si na mě vzpomeneš. Voda Ti pomůže“.

Se vzpomínkou na setkání s vílou Záboj vyběhl z pokoje a po schodech seběhl až ke dveřím hostince. Pronásledován ohnivým mužičkem vyběhl v noční košili na náměstí a namířil přímo ke kašně. Když k ní doběhl, skočil do vody, aby se schoval před žárem plamenů. Ohnivý mužiček se přihnul za ním a ve vyčištěné hladině spatřil svůj vlastní obraz. Když viděl, že se v něm odráží plameny, usoudil, že se nejedná o vodu, ale o oheň a bez obav tedy skočil za Zábojem. A tak ohnivý mužiček zmizel nadobro ze světa. Na památku statečného Záboje postavili lidé z města novou kašnu, kterou vyzdobili Zábojovou sochou. A protože se o kašnu vzorně starají, žádný další ohnivý mužiček se už do města nikdy neodvážil.

Postup: seznámení žáků s motivací

vyprávění o vodě, k čemu nám slouží, co o ní víme

výroba Morény

vycházka podél řeky Labe

prohlídka loděnice

vhození Morény do řeky, vítání jara

Hodnocení: žáci se co nejvíce sami zapojili do plnění jednotlivých úkolů a vlastní tvořivostí si aktivně osvojili co nejvíce poznatků o vodě, výrobou Morény a následným vhozením do řeky Labe jsme se definitivně rozloučili se zimou a přivítali jsme jaro

Téma č. 10: Bitva o lesní říši

Cíl: Využití znalostí získaných ve škole - poznávání a rozlišování listnatých a jehličnatých stromů, zmapování výskytu určitých dřevin ve vymezeném úseku lesa, ukázky lesní zvěře, beseda s lesníkem

Rámcové cíle: potřeba kontaktu s přírodou

Klíčové kompetence: *kompetence k učení* - aktivně spolupracuje při činnosti, vyhledává a třídí různé informace

kompetence občanské - poznává své okolí

kompetence pracovní - reflektuje, zda měl dost nebo málo času na práci a jak čas využil

kompetence komunikativní - používá správně a výstižně výrazy související s tématem

Zájmová činnost: přírodovědná

Mezipředmětové vztahy: prvouka/přírodověda – jehličnaté a listnaté stromy, poznávání

tělesná výchova – vycházka do přírody

pracovní vyučování – práce s přírodninami

výtvarná výchova – otisk listu

Forma: skupinová, vycházka do lesa, beseda s lesníkem

Pomůcky: obrázky jehličnatých a listnatých stromů, obrázky lesní zvěře, ukázky listů

Časová dotace: 2 hodiny

Motivace:

Za dávných časů, když svět byl ještě mladý a nebi vládli draci, rozléhala se na severozápadě od Dvora Králové lesní říše lemující pravý břeh řeky Labe až k Hornímu království pána z Nemojova. Za neprostupnou hranicí mohutných stromů, uprostřed smaragdově zeleného lesa se nacházel bájný kamenný trůn královny Rohany. Ta vládla lesní říši rukou pevnou, ale spravedlivou desítky let. Moudrá královna Rohana měla

obrovskou, téměř nepřemožitelnou sílu, které se nikdo z lidí nemohl rovnat. Nikdy se však nedopustila zneužití své moci k tomu, aby živé duši zkrivila byť jen jediný vlas. Naopak. Díky své kouzelné moci dokázala držet ochranu nad celou říší a všechno živé, každý tvor i rostlina, žilo v míru a v úctě jednoho ke druhému. Tajemství své nadpřirozené moci však nikomu neprozradila. Kolovaly zvěsti, že Rohana čerpá sílu z křišťálové koruny, kterou nosila na čele. Jiní šeptali o tom, že je ukrytá v dlouhých černých vlasech, které Rohaně splývaly až pod ramena. Věřilo se i tomu, že veškerá královnina moc je ukryta v jejím kamenném trůnu. Roky ubíhaly, zimy střídaly léta, a když jednoho podzimního večera vítr stromům začal svlékat jejich šat, skončila kromě léta i doba, po kterou se nikdo nedovázil měřit se z mocí Rohany.

Ten večer nebyl jako žádný před ním. Nebe ztmavlo, listí poletovalo ve vzduchu, vítr hrál na koruny holých stromů hrozivou melodií, která se doplňovala s podivným tichem. S tichem, které přehlušilo až řev černé kobyly s rudýma očima, která přivezla podivnou postavu v černé kápy na hranice Lesní říše. Byl to posel přinášející zprávu od temného pána Taurona, vládce Severaku. Když předal Rohaně list od svého pána, bylo jasné, že Lesní říši čekají skutečně pochmurné časy. Dopis totiž obsahoval ultimátum:

Nastal nový čas, vidí Královna i lůza,
Nepředáš-li korunu, poznáš co je hrůza.
Předej korunu i říši, dávám týden Tobě,
Nesplníš-li vůli moji, získám válkou obě.
Tok potoků zbarví temně rudá krev,
V čele vojsk pozvednu Tauronskou korouhev.

Před královnou Rohanou stálo těžké rozhodnutí. Pokud by svoji říši Tauronovi vydala, věděla jistě, co by následovalo. Severak připomínal spálenou zemi a stejně tak by dopadla Rohanina říše. Kam Tauron vkročil se svými vojsky, tam všechno pohltila jen temnota. Proto musel dobývat stále nová a nová území. Pokud by však odmítla splnit výzvu temného pána, čekala její říši krvavá válka. V slzách učinila královna konečný verdikt: bude svou zem bránit.

Jakmile bitva začala, nebrala konce. Sto dní a sto nocí se tvrdě střetávala Tauronova vojska s Rohaninou armádou. Oblohu zcela zakryl dým z ohňů bitvy a zem tak osvětlovaly jen roje ohnivých šípů svištících neustále oblohou. Tauronovy oddíly upírů a legie vlkodlaků sváděly těžké boje s Rohaninou lesní jízdou. Marně však odolávaly temné síle černé magie. Rohanina moc byla čím dál tím slabší, protože černotě, kterou měl v duši Tauron nedokázala vzdorovat.

Když Tauron dokázal prorazit první obrannou linii lesní říše, začal plenit všechno, co mu stálo v cestě. Zapálil les, otrávil vodu v lesních tůňkách a ohnivými katapulty zasypával

pravidelně celý les těžkými ranami. Marně vzdorovali udatní elfští lučištníci, marně odrážela Rohanina elitní jízda nápor temných rytířů. Bitva se zdála být ztracená.

Když už z Rohaniných vojsk zůstala jen zdecimovaná hrstka zoufale bránící poslední zbytky hroučící se říše, která byla celá v plamenech, nastal ve válečné vřavě zásadní obrat. Rohana získala nejmocnější spojence na celém světě. Po její bok se postavila sama matka příroda a začala se sama Tauronově řádění bránit. Zem začala pukát tak, že Tauronovy hordy padaly po stovkách do hlubokých propastí. Vzrostlé stromy se proměnily v obří válečníky, kteří začali temné rytíře drtit ve svých obřích dlaních a zašlapávat do země. Nakonec pak příroda použila zbraň, která Tauronova vojska zničila na věky věků. Přivolala tak obrovskou vodní vlnu, které smetla zbytek Severackého vojska i s jejich vládcem z povrchu zemského. Rohana nakonec svou říši ubránila a s vděčností a v úctě k přírodě pak vládla moudře a ke spokojenosti všem další dlouhá léta.

Jako vzpomínka na dávnou bitvu zůstala na jejím místě obrovská vodní plocha, které se dodnes říká Les království. Podle legendy je pak na zdi věže na hrázi přehrady vytesáno varování pro každého, kdo by se podobně jako Tauron pokusil lesní říši ohrozit.:

Ochrannou svou mocí bdím na stromy, keře, na lillie,
Tvrdě ztrestám všechny ty, co by jednou zničili je.

Postup: seznámení dětí s motivací

poučení o bezpečnosti v lese, jak se zde chováme

vycházka do lesa, sběr přírodnin

beseda s lesníkem

Hodnocení: ve družině jsme si zopakovali stromy, které jsme měli možnost vidět, nasbírané přírodniny využijeme k dalšímu tvoření s dětmi

5.6 Zhodnocení projektu

Během realizace se podařilo naplnit jeho cíle, děti si prohloubily znalosti a dovednosti týkající se životního prostředí, dozvěděly se spoustu nových a užitečných informací a v neposlední řadě byl pro všechny zapojené děti pozitivní prožitek získaný z jednotlivých aktivit.

Za silné stránky projektu lze považovat to, že se tématem environmentální výchovy začala škola jako celek mnohem hlouběji zabývat. Prostřednictvím jeho realizace došlo k navázání se na další spolupracující organizace a škola se tak zapojila do mnoha dalších dlouhodobých projektů. (např. projekt 72 hodin, projekt Stříbrná Zeměkoule atd). Pomocí pohádkové motivace, která bylo pro naši cílovou skupinu atraktivní, došlo ke zvýšení zájmu dětí o témata spojená s ochranou přírodního prostředí. Dalším pozitivem byla nutnost časté práce ve skupinách, čímž se posílila kooperace a komunikace mezi dětmi. Díky některým výstupům z projektu se podařilo dané téma úspěšně propagovat i v jiných skupinách a zařadit ho tak do i do dalších předmětů.

V projektu je také ovšem prostor pro další zlepšování. Jako zcela zásadní nedostatek se ukázala oblast spolupráce s rodiči. Do dalšího pokračování projektu by tak bylo nutné více motivovat rodiny dětí a nabídnout jim pro ně ještě více zajímavou formu spolupráce se školou. Během realizace projektu bylo také nutné reagovat na několik neočekávaných situací. Jako příklad uvádím problém s podezřením na zanedbávání dítěte v naší skupině ze strany matky a to hned ve dvou případech. V prvním případě se jednalo o dívku, které matka nezajišťovala dostatek jídla (žákyně dlouhodobě neměla od matky připravené svačiny, z finančních důvodů nemohla využívat obědy ve školní jídelně a opakovaně si stěžovala na pocit hladu). Ve druhém případě vznikl problém s velmi častým pozdním vyzvedáváním dítěte matkou ze školní družiny. S matkou bylo z tohoto důvodu vedeno v rámci výchovné komise jednání, případ byl řešen ve spolupráci s místním orgánem sociálně právní ochrany dítěte a s případ byl nahlášen na policii České republiky. Oba incidenty samozřejmě ovlivnili průběh projektu a bylo nutné na ně reagovat.

Během měsíce ledna bylo jedno z dětí ze sociálních důvodů umístěno do zařízení ZDVOP. Následně se začaly objevovat konflikty s jiným dítětem umístěným ve stejném zařízení a navštěvujícím naši školu. Důvodem těchto konfliktů byl fakt, že jedno z dětí mělo možnost jezdit na víkendy k biologickým rodičům, což druhý žák vnímal jako nespravedlivé a reagoval směrem ke spolužákovi, ale i k ostatním dětem a pedagogům velmi agresivně.

I přestože se podobným situacím nedá předejít, do budoucna je nutné být na ně v rámci realizace projektu lépe připravený. (např. aktivity projektu realizovat s účastí většího počtu pedagogů a citlivěji pracovat s některými tématy – např. téma spolupráce rodiny a školy).

Závěr

Tato bakalářská práce představuje environmentální výchovu jako jedno z průřezových témat, s podrobnější charakteristikou jednotlivých vzdělávacích oblastí, jakými jsou: Člověk a jeho svět, Člověk a příroda, Člověk a společnost, Člověk a zdraví, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura a Člověk a svět práce. Všechna průřezová témata by měla prostupovat všemi vzdělávacími oblastmi po celou dobu vzdělávání žáka. Jak jsem se již zmínila, efektivní environmentální výchova by měla působit komplexně, to znamená, že by měla ovlivňovat nejen složku rozumovou, ale i morální a citovou.

V teoretické části práce jsem se snažila objasnit historický nástin environmentální výchovy, dále jsem se zaměřila na školské dokumenty, které začleňují environmentální výchovu do vzdělávání, od rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání, zde se jedná o moderní vzdělávací program, který se snaží žáky připravit na běžný život, naučit je znalosti a dovednosti, které budou schopni uplatnit v praxi, přes školní vzdělávací programy až po tematické plány.

Další kapitoly práce jsou věnovány současnému začlenění environmentální výchovy do vzdělávání a školní družině, jako instituci výchovy mimo vyučování.

Závěr teoretické části tvoří výčet specifík pro edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Cílem praktické části bylo vytvořit návrh projektu environmentální výchovy a jeho aplikace ve školní družině. Tento projekt umožnil dětem bezprostřední kontakt s přírodou, dále měly tu možnost odnést si příjemné zážitky a poznatky v podobě znalostí týkající se životního prostředí. Realizace projektu mi ukázala, že ne všechny děti jsou v kontaktu s přírodou. Pobývání v přírodě vychází ze způsobu života rodiny a vztahu rodiny k přírodě, čímž si také buduje svůj vztah k přírodě samotné dítě. Buduje si ho na základě postojů a hodnot své vlastní rodiny.

Popsaný projekt budeme v rámci realizace environmentální výchovy využívat i nadále. Počítáme s jeho průběžnou aktualizací a doplněním o nové informace a poznatky. Je také nutné počítat s tím, že jeho obsah bude nutné každoročně upravovat na základě dílčích speciálních potřeb jednotlivých žáků, kteří budou v daném školním roce navštěvovat školní družinu.

Použitá literatura

- BLÁHA, V. a kol. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině I.* Praha: SPN, 1987. 160 s.
- BLÁHA, V. a kol. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině II. zájmové činnosti.* Praha: SPN, 1988. 310 s.
- COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy.* Praha: Fortuna, 2010. 136 s. ISBN 80-7168-958-0.
- ČERNÁ, M. *Česká psychopedie.* Praha: Karolinum, 2008. 237 s. 978-80-246-1565-3
- ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům.* Brno: Paido, 2007. 120 s. ISBN 978-80-7315-147-8.
- ČINČERA, J., CAHA, M. *Výchova a budoucnost Hry a techniky o životním prostředí a společnosti.* Brno: Paido, 2005. 198 s. ISBN 80-7315-099-9.
- ČINČERA, J. *Environmentální výchova v základním vzdělávání. Doporučené očekávané výstupy.* Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-76-2
- ČÍŽKOVÁ, Z. *Ekologická výchova nejmenších a malých – projekty.* Praha: Pražské ekologické centrum, 1996. 88 s. ISBN 80-901377-5-X.
- DAŇKOVÁ, L; KULICH, J; TOUŠKOVÁ, B. *Škola pro život II. Jak na ekologickou / environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů.* Praha: Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, 2009. ISBN 978-80-903345-9-5.
- HÁJEK, B. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny.* Praha: Portál, 2007. 125 s. ISBN 978-80-7367-233-1.
- HOLEYŠOVSKÁ, A. *Zájmová činnost ve školní družině.* Praha: Portál, 2009. 232 s. ISBN 978-80-7367-586-8
- HORKÁ, H. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století.* Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3750-4.
- JANOUSHKOVÁ, S., KUKAL, P. *Environmentální výchova v příbězích.* Praha: Fortuna, 2008. 64 s. ISBN 978-80-7373-024-6.
- MÁCHAL, A. *Malý ekologický a environmentální slovníček.* 4. vyd. Brno: Rezekvítek, 2006. 56 s. ISBN 80-86626-08-3.
- MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou.* Brno: Rezekvítek, 2007, 205 s. ISBN 80-902954-0-1.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.* Praha: Optys, 2009. 110 s. ISBN 978-80-86784-77-9.
- NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi.* Praha: Grada, 2005. 170 s. ISBN 8024707381

NOVÁKOVÁ, D. *Ekologická výchova nejmenších a malých – celoroční projekt v MŠ*. Praha: PROEKO, 2001. 57 s. ISBN 80-903003-0-8.

PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

Rámcový vzdělávací program pro základní školu. Praha, Výzkumný ústav pedagogický, 2013. ISBN 80-87000-02-1

RICHMAN, S. *Výchova dětí s autismem: Aplikovaná behaviorální analýza*. Portál, 2006. s. 128. ISBN 80-7367-102-6, 978-80-7367-424-3.

ŠIMONOVÁ, P., ČINČERA, J., JANČAŘÍKOVÁ, K., VOLFOVÁ, A. *Ekologická a environmentální výchova*. Fraus, 2013. 96 s. ISBN 978-80-7238-452-5.

ŠLÉGL, J. a kolektiv. *Ekologie pro gymnázia*. Praha: Fortuna, 2010. 160 s. ISBN 80-7168-828-2.

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace – Vzdělávání, výchova, sociální péče*. Portál. 2010. s. 224. ISBN 978-80-7367-889-0.

TĚTHALOVÁ, M. *Vztah k přírodě rozvíjíme u dětí už od mala*. In *Informatorium*, 5/2013, Praha: Portál, 2013. s. 12-14 ISSN1210-7506.

TĚTHALOVÁ, M., LEBLOVÁ, E. *Z přírody jsme vyšli, jsme její součástí*. In *Informatorium*, 6/2013, Praha: Portál, 2013. s. 8-10 ISSN 1210-7506.

THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*. Portál, 2014. 424 s.. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – dětství a dospívání*. Univerzita Karlova v Praze, 2012. 536 s. ISBN 978-80-2462-153-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Ekoškolky a lesní mateřské školy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. 74 s. ISBN 978-80-7212-537-1.

Použité internetové zdroje

CENIA: *O environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě* – [http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFGSJ1VT](http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFGSJ1VT)

www.72hodin.cz

Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvětě. Praha, 2008. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicky-pokyn-msmt-k-zajisteni-environmentalniho>

Ministerstvo životního prostředí ČR: Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvětě v České republice – <http://www.env.cz/www/zamest.nsf/defc72941c223d62c12564b30064fdcc/8ab942ecd24fafcec125698f0034cffd?OpenDocument>

<http://www.ochranaprirody.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha, 2013. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

JONGEPIER, J. *Proč ekologická výchova*. 2009. Dostupné z <http://www.ekovychova.cz/vedomosti/jan-jongepier-proc-ekologicka-vychova.html>

PIPEKOVÁ, Jarmila: Edukace žáků s mentálním postižením, in: VÍTKOVÁ, Marie (ed.): *Integrativní školní (speciální) pedagogika: základy, teorie, praxe* [online], 2. vyd. Brno, MSD 2003, s. 130–151, [vid. 9. 8. 2011], ISBN 80-86633-22-5, dostupné z: <http://www.equalcr.cz/files/clanky/908/kniha1.pdf>

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory "SEVER" – <http://www.sever.ecn.cz/index.php?co-je.htm>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], 2004, s. 10262–10324. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], 2005, s. 503–508, ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4618>.

Seznam příloh

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Úklid v okolí školy

Úklid v okolí školy II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Strom z přírodnin I.

Strom z přírodnin II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Pouštění draků na Zvičině

Pouštění draků na Zvičině II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Výroba „hmyzího hotelu“

Výroba „hmyzího hotelu“ II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Výroba „hmyzího hotelu“ III.

Plakát k projektu 72 hodin – Uklidíme svět

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Projekt 72 hodin, úklid vybraného lesa I.

Projekt 72 hodin, úklid vybraného lesa II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Sběr hliníku, výroba Stříbrné Zeměkoule I.

Sběr hliníku, výroba Stříbrné Zeměkoule II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Stříbrné Zeměkoule

Špatně sbíraný hliník

Správně sbíraný hliník

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Beseda s lesníkem I.

Beseda s lesníkem II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Vítání jara I.

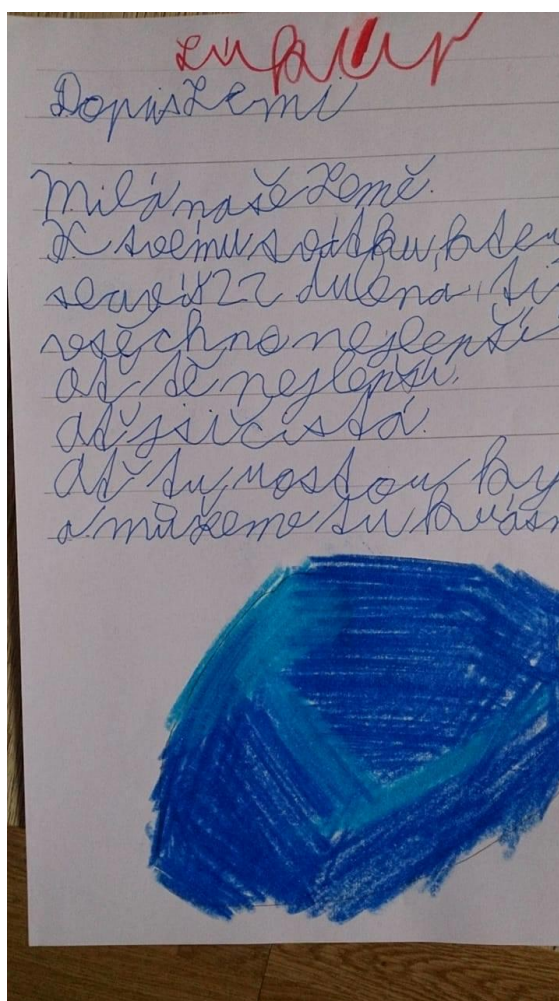

Moréna, vítání jara II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

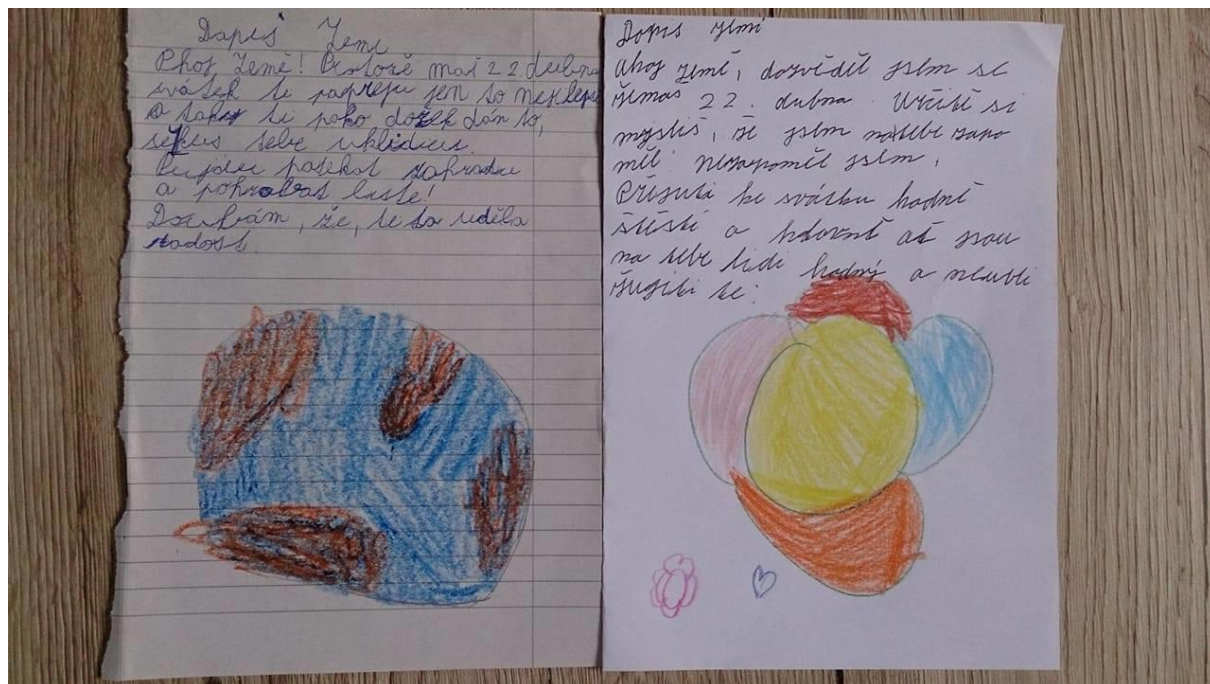

Dopis Zemi I.

Dopis Zemi II.

Příloha A: Fotodokumentace z projektu

Dopisy Zemi III.